YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

18 päivänä syyskuuta 2003 *

Asiassa C-338/00 P,

Volkswagen AG, kotipaikka Wolfsburg (Saksa), edustajanaan Rechtsanwalt R. Bechtold, prosessiosoite Luxemburgissa,

valittajana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (neljäs jaosto) asiassa T-62/98, Volkswagen vastaan komissio, 6.7.2000 antaman tuomion (Kok. 2000, s. II-2707) osittaista kumoamista,

ja jossa vastapuolena on

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään K. Wiedner, avustajanaan Rechtsanwalt H.-J. Freund,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit C. Gulmann, V. Skouris (esittelevä tuomari), F. Macken ja N. Colneric,

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 27.6.2002 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 17.10.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Volkswagen AG on yhteisöjen tuomioistuimeen 14.9.2000 toimittamallaan valituksella hakenut muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-62/98, Volkswagen vastaan komissio, 6.7.2000 antamaan tuomioon (Kok. 2000, s. II-2707; jäljem-

pänä valituksenalainen tuomio), jolla tämä hylkäsi osittain Volkswagenin nostaman kanteen, joka koski EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 28 päivänä tammikuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 98/273/EY (asia IV/35.733 — VW) (EYVL L 124, s. 60; jäljempänä päätös tai riidanalainen päätös) kumoamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

2 Moottoriajoneuvojen jakelua koskevat jälleenmyyntisopimukset on tietyin edellytyksin vapautettu EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) soveltamisesta ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annetulla komission asetuksella (ETY) N:o 123/85 (EYVL 1985, L 15, s. 16).

3 Kyseiset sopimukset määritellään asetuksen N:o 123/85 johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa siten, että "— — näiden sopimusten mukaan tavarantoimittajaosapuoli antaa määrätyksi tai määräämättömäksi ajaksi jälleenmyyjäosapuolen tehtäväksi edistää moottoriajoneuvoteollisuuden tuotteiden jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja määrätyllä alueella ja tavarantoimittaja sitoutuu sopimusalueella toimittamaan sopimustavaroita jälleenmyyntiä varten ainoastaan jakelijalle tai jakelijan lisäksi ainoastaan rajoitetulle määrälle jakeluverkkoon kuuluvia yrityksiä".

4 Saman asetuksen johdanto-osan yhdeksännen perustelukappaleen mukaan "rajoitukset, jotka koskevat jakelijan toimintaa hänelle osoitetun alueen ulkopuolella, tehostavat jälleenmyyntiin ja huoltopalveluihin liittyviä ponnistuksia helposti valvottavalla sopimusalueella, lisäävät markkinoiden tuntemusta läheisempien kuluttajasuhteiden ansiosta ja johtavat tarjonnan suurempaan suuntautumiseen kysynnän perusteella (3 artiklan 8 ja 9 alakohta) — —".

5 Asetuksen N:o 123/85 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla julistetaan, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta ei tässä asetuksessa säädetyin edellytyksin koske sopimuksia, joiden osapuolina on ainoastaan kaksi yritystä ja joissa sopimuksen osapuoli antaa sitoumuksen siitä, että hän toimittaa yhteismarkkinoiden määrätyllä alueella

— ainoastaan toiselle osapuolelle,

tai

— ainoastaan toiselle osapuolelle sekä tietylle määrälle muita jakeluverkkoon kuuluvia yrityksiä

jälleenmyyntiä varten tiettyjä moottoriajoneuvoja, jotka on tarkoitettu julkisilla teillä käytettäviksi ja jotka on varustettu kolmella tai useammalla pyörällä — —."

6 Asetuksen N:o 123/85 2 artiklassa täsmennetään, että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta sovelletaan myös, "jos 1 artiklassa tarkoitettu velvoite on yhdistetty tavarantoimittajan velvoitteeseen olla sopimusalueella myymättä sopimustavaroita kuluttajille — —".

7 Asetuksen N:o 123/85 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"— — poikkeusta sovelletaan myös, jos [valikoiva jakelusopimus] on yhdistetty jakelijan velvoitteeseen:

— —

8. olla sopimusalueen ulkopuolella:

a) pitämättä sivuliikkeitä tai jakeluvarastoja sopimustavaroiden tai vastaavien tavaroiden jälleenmyyntiä varten;

b) hankkimatta asiakkaita sopimustavaroille tai vastaaville tavaroille;

9. olla antamatta sivullisten tehtäväksi sopimustavaroiden tai vastaavien tavaroiden jälleenmyyntiä tai huoltopalvelujen järjestämistä sopimusalueen ulkopuolella;

10. toimittaa jälleenmyyjälle:

a) sopimustavaroita tai vastaavia tavaroita ainoastaan, jos jälleenmyyjä on jakeluverkkoon kuuluva yritys;

— —

11. myydä — — moottoriajoneuvoja — — välittäjän palveluksia käyttäville kuluttajille ainoastaan, jos kyseisellä välittäjällä on etukäteen annettu valtakirja tietyn ajoneuvon ostamiseen sekä mahdollisesti sen toimituksen hyväksymiseen kuluttajan puolesta."

8 Saman asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Mitä 1, 2 ja 3 artiklassa säädetään, sovelletaan sen estämättä, että jakelijalla olisi velvoite:

— —

3) tehdä parhaansa myydäkseen tiettynä ajanjaksona sopimusalueella osapuolten välisessä sopimuksessa määrätyn vähimmäismäärän sopimustavaroita tai, jos tällaista sopimusta ei ole, tavarantoimittajan jakelijan arvioitujen myyntimahdollisuuksien perusteella määräämän vähimmäismäärän

— —

8) ilmoittaa asiakkaalle yleisluontoisesti, voidaanko muualta peräisin olevia varaosia käyttää sopimustavaroiden tai vastaavien tavaroiden korjauksessa ja huollossa

— —"

9 Asetus N:o 123/85 korvattiin 1.10.1995 lähtien perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalvelua koskevien sopimusten ryhmiin 28 päivänä kesäkuuta 1995 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 1475/95 (EYVL L 145, s. 25).

10 Asetuksen N:o 1475/95 1, 2 ja 3 artiklan sanamuoto on lähes identtinen asetuksen N:o 123/85 vastaavien säännösten sanamuodon kanssa. Asetuksen N:o 1475/95 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Poikkeusta ei sovelleta, jos

— —

3) osapuolet sopivat kilpailun rajoituksista, joihin ei erityisesti sovelleta poikkeusta tämän asetuksen mukaan — —

— —

7) valmistaja, tavarantoimittaja tai verkkoon kuuluva muu yritys suoraan tai epäsuoraan rajoittaa kuluttajien, valtuutettujen välittäjien tai jakelijoiden vapautta hankkia yhteismarkkinoilla toimivalta valintansa mukaiselta verkkoon kuuluvalta yritykseltä sopimustavaroita tai vastaavia tavaroita tai saada huoltopalveluja tällaisille tavaroille, tai kuluttajien vapautta myydä edelleen sopimustavarat tai vastaavat tavarat, jos myynti ei tapahdu kaupallisissa tarkoituksissa,

tai

8) tavarantoimittaja ilman asiallista syytä myöntää jakelijoille korvauksia, jotka lasketaan uudelleen myytyjen moottoriajoneuvojen määräpaikan tai ostajan asuinpaikan perusteella

— —"

Asian perustana olevat tosiseikat ja menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

11 Asian perustana olevat tosiseikat esitetään seuraavasti valituksenalaisessa tuomiossa:

"1 Kantaja on Volkswagen-konsernin holding-yhtiö. Konsernin liiketoimintaan kuuluu Volkswagen-, Audi-, Seat- ja Skoda-merkkisten ajoneuvojen valmistus sekä komponenttien ja osien valmistus. — —

2 Volkswagen- ja Audi-merkkisten moottoriajoneuvojen myynti Euroopan yhteisössä hoidetaan valikoivien jakeluverkkojen välityksellä. Italian oikeuden mukaan perustetulla yhtiöllä Autogerma SpA:lla (jäljempänä Autogerma), jonka kotipaikka on Verona (Italia) ja joka on kantajan kokonaan omistama tytäryhtiö ja joka näin ollen muodostaa kantajan ja Audin kanssa taloudellisen yksikön, on yksinoikeus tuoda Italiaan näitä ajoneuvoja sekä niiden varaosia ja tarvikkeita. Jakelua Italiassa hoitavat oikeudellisesti ja taloudellisesti itsenäiset jälleenmyyjät, jotka ovat kuitenkin sopimussuhteessa Autogermaan.

— —

8 Syyskuusta 1992 lähtien ja vuonna 1993 Italian liiran arvo laski voimakkaasti Saksan markkaan nähden. Kantaja ei kuitenkaan nostanut vastaavassa

määrin myyntihintojaan Italiassa. Tästä tilanteesta aiheutuneet hintaerot merkitsivät sitä, että oli olemassa taloudellinen intressi jälleenviedä Volkswagen- ja Audi-merkkisiä ajoneuvoja Italiasta.

9 Komissio sai vuosina 1994 ja 1995 kirjeitä saksalaisilta ja itävaltalaisilta kuluttajilta, jotka kantelivat esteistä, joita edellä mainittuja merkkejä olevien uusien ajoneuvojen ostolle oli asetettu Italiassa, koska ne oli tarkoitus jälleenviedä välittömästi Saksaan tai Itävaltaan.

10 Komissio ilmoitti 24.2.1995 päivätyllä kirjeellä kantajalle todenneensa saksalaisten kuluttajien tekemien kantelujen perusteella, että kantaja ja Autogerma olivat pakottaneet Volkswagen- ja Audi-merkkejä myyvät italialaiset jälleenmyyjät myymään ajoneuvoja yksinomaan italialaisille asiakkaille uhkaamalla niitä niiden jälleenmyyntisopimuksen irtisanomisella. Samalla kirjeessä komissio määräsi, että kantajan oli lopetettava tämä jälleenviennin estäminen ja ilmoitettava komissiolle kolmen viikon kuluessa kirjeen vastaanottamisesta tältä osin toteuttamansa toimenpiteet.

— —

13 Komissio teki 17.10.1995 päätöksen, jossa se määräsi tutkimuksista 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (EYVL 1962, 13, s. 204), 14 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Tutkimukset tehtiin 23. ja 24.10.1995 — —

14 Näissä tutkimuksissa löydettyjen asiakirjojen perusteella komissio katsoi, että kantaja, Audi ja Autogerma olivat ottaneet italialaisten jälleenmyyjiensä kanssa käyttöön markkinoiden eristämispolitiikan. Komissio lähetti 25.10.1996 tätä koskevan väitetiedoksiannon kantajalle ja Audille.

15 Kantaja ja Audi pyysivät 18.11.1996 päivätyllä kirjeellä tilaisuutta tutustua asiakirjoihin. Ne tutustuivat asiakirjoihin 5.12.1996.

16 Autogerma lähetti 19.12.1996 kantajan nimenomaisesta pyynnöstä italialaisille jälleenmyyjille kiertokirjeen, jossa se täsmensi, että vienti kuluttajille (tarvittaessa välittäjien välityksellä) sekä jakeluverkkoon kuuluville jälleenmyyjille oli sallittua ja että siitä ei siis määrättäisi seuraamuksia. Tässä kiertokirjeessä todettiin myös, että tilattujen ajoneuvojen myyntihinnasta jälleenmyyjille myönnetty alennus eli 'marginaali' ja niiden palkkion maksu eivät riippuneet millään tavoin siitä, oliko ajoneuvot myyty niiden sopimusalueella vai sen ulkopuolella.

— —

20 Komissio teki 28.1.1998 [riidanalaisen] päätöksen. Päätös oli osoitettu yksinomaan kantajalle. Komissio esittää tältä osin, että kantaja on vastuussa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta sillä perusteella, että Audi ja Autogerma ovat sen tytäryhtiöitä ja että se oli perillä niiden toiminnasta. Italialaisten jälleenmyyjien osalta komissio toteaa, että ne eivät osallistuneet

aktiivisesti jälleenviennin estämiseen, vaan joutuivat valmistajien ja Autogerman käyttöönottaman rajoittavan politiikan vuoksi hyväksymään tämän politiikan painostuksen alaisina.

— —

22 Kantajan ja Audin toteuttamista toimenpiteistä komissio mainitsee sen, että kantaja otti käyttöön 'jaetun marginaalin järjestelmän' — —. Komissio mainitsee myös sen, että kantaja ja Audi pienensivät jälleenmyyjien varastoja. Tämä toimenpide, johon liittyi toimitusten rajoittamispolitiikka, pidensi huomattavasti toimitusaikoja ja sai tietyt asiakkaat peruuttamaan tilauksensa. Tämän perusteella Autogermalle tarjoutui lisäksi tilaisuus kieltäytyä saksalaisten jälleenmyyjien tilauksista (ristiintoimitukset Volkswagenin jakeluverkon sisällä). Komissio vetoaa myös ehtoihin, jotka Audi ja Autogerma olivat vahvistaneet jälleenmyyjien myymien ajoneuvojen määrän perusteella niille neljännesvuosittain maksetun 3 prosentin palkkion laskemiseksi.

23 Autogerman jälleenmyyjille määräämistä seuraamuksista komissio mainitsee tiettyjen jälleenmyyntisopimusten irtisanomisen ja neljännesvuosittain maksetun 3 prosentin palkkion poistamisen sopimusalueen ulkopuolisen myynnin osalta.

— —

26 Komissio päättelee, että nämä toimenpiteet, jotka kaikki kuuluvat valmistajien (Autogerman välityksellä) ja niiden valikoivaan jakeluverkkoon kuuluvien italialaisten jälleenmyyjien väliseen sopimussuhteeseen, perustuvat sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan ja rikkovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, koska niillä pannaan täytäntöön markkinoiden eristämispolitiikka. Se täsmentää, että nämä toimenpiteet eivät kuulu asetusten N:o 123/85 ja N:o 1475/95 soveltamisalaan, koska näiden asetusten missään säännöksessä ei sallita poikkeuksen soveltamista sellaiseen sopimukseen, jolla pyritään estämään kuluttajien, näiden valtuuttamien välittäjien tai muiden jakeluverkkoon kuuluvien jälleenmyyjien harjoittama rinnakkaisvienti. Se täsmentää myös, että poikkeusluvan myöntäminen on tässä tapauksessa mahdotonta, koska kantaja, Audi ja Autogerma eivät ole ilmoittaneet mitään osaa jälleenmyyjien kanssa tekemästään sopimuksesta ja koska jälleenviennin esteet ovat joka tapauksessa perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohtaan sisältyvän kuluttajansuojan tavoitteen vastaisia.

— —

28 Komissio toteaa päätöksen 1 artiklassa, että kantaja on yhdessä tytäryhtiöidensä Audin ja Autogerman kanssa 'rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä tekemällä jakeluverkkoonsa kuuluvien italialaisten jälleenmyyjien kanssa sopimuksia myynnin kieltämiseksi tai rajoittamiseksi joko itsenäisesti tai valtuuttamansa välittäjän välityksellä toimiville muiden jäsenvaltioiden kuluttajille sekä toisessa jäsenvaltiossa toimiville jakeluverkkoon kuuluville muille jälleenmyyjille'. Päätöksen 2 artiklassa se määrää, että kantajan on lopetettava nämä kilpailusääntöjen rikkomiset, ja velvoittaa sen toteuttamaan tätä varten muiden toimenpiteiden lisäksi tietyt komission luettelemat toimenpiteet.

29 Komissio määrää päätöksen 3 artiklassa kantajalle 102 000 000 ecun suuruisen sakon todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden vuoksi. Tämän osalta komissio katsoo, että kuluttajien harjoittaman ajoneuvojen

rinnakkaisviennin sekä jälleenmyyjien verkossa tapahtuvien ristiintoimitusten rajoittaminen on este yhteismarkkinoiden luomista koskevalle tavoitteelle, joka on yksi Euroopan yhteisöjen perusperiaatteista, joten todettu kilpailusääntöjen rikkominen on erityisen vakava. Tämän lisäksi tällaisiin tapauksiin sovellettavat säännöt on vahvistettu jo useita vuosia sitten, ja Volkswagen-konsernilla on kaikista yhteisön moottoriajoneuvonvalmistajista suurin markkinaosuus. Komissio viittaa myös asiakirjoihin näyttääkseen toteen, että kantaja oli täysin tietoinen siitä, että se rikkoi toiminnallaan perustamissopimuksen 85 artiklaa. Se korostaa myös, että kilpailusääntöjen rikkominen kesti yli 10 vuotta. Lopuksi komissio on ottanut raskauttavina asianhaaroina huomioon sen, että kantaja ei ensinnäkään ole lopettanut päätöksessä todettuja toimenpiteitä, vaikka komissio on lähettänyt sille kaksi kirjettä vuonna 1995 ilmoittaen, että menettely, jolla estettiin rinnakkaisvienti Italiasta tai rajoitettiin sitä, merkitsi kilpailusääntöjen rikkomista, ja että toisaalta kantaja on käyttänyt hyväkseen autonvalmistajan ja sen jälleenmyyjien välistä riippuvuutta, mikä on tässä tapauksessa ollut usean jälleenmyyjän liikevaihdon merkittävän alenemisen syynä. Tältä osin päätöksessä todetaan, että kantaja, Audi ja Autogerma uhkasivat yli 50 jälleenmyyjää näiden sopimuksen irtisanomisella, mikäli nämä jatkaisivat ajoneuvojen myyntiä ulkomaalaisille asiakkaille, ja että 12 jälleenmyyntisopimusta tosiasiallisesti irtisanottiin, mikä vaaransi kyseisten yritysten olemassaolon.

30 Päätös annettiin kantajalle tiedoksi 5.2.1998 päivätyllä kirjeellä, jonka kantaja vastaanotti 6.2.1998.

— —"

12 Kantaja nosti tästä päätöksestä kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.4.1998 jättämällään kannekirjelmällä.

13 Kantaja vetosi kanteensa tueksi viiteen kumoamisperusteeseen. Ensimmäinen ja toinen kumoamisperuste koskivat perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisessa tehtyjä tosiseikkoja koskevia ja oikeudellisia virheitä. Kolme viimeistä kumoamisperustetta koskivat hyvän hallintotavan periaatteen loukkaamista, perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä ja oikeuden tulla kuulluksi loukkaamista.

14 Lisäksi kantaja esitti toissijaisesti riidanalaisella päätöksellä määrätyn sakon alentamista koskevan kanneperusteen, joka perustui tämän sakon liiallisuuteen.

15 Kantaja väitti erityisesti ensimmäisen ja toisen kumoamisperusteensa tueksi muun muassa seuraavaa:

— palkkiojärjestelmästä aiheutuvan esteen ja asetuksen N:o 123/85 väitetyn huomiotta jättämisen osalta kolmen prosentin palkkio oli myönnetty loogisesti jälleenmyyjän toimintansa keskittämisestä sopimusalueelleen muodostuvan velvoitteen hyvän suorittamisen mukaan; näin ollen 15 prosentin sääntö, jonka mukaan palkkion laskemiseksi oli otettava huomioon kokonaismyynti, mutta sopimusalueen ulkopuolinen myynti otettiin yksinomaan huomioon enintään 15 prosenttiin saakka jälleenmyyjän kokonaismyynnistä (jäljempänä 15 prosentin sääntö), oli täysin perusteltu asetuksen N:o 123/85 perusteella (sen johdanto-osan ensimmäinen ja yhdeksäs perustelukappale ja 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohta)

— toisin kuin komissio väittää, jaetun marginaalin järjestelmää ei koskaan otettu käyttöön

— komissio totesi virheellisesti, että valmistajien ja niiden Italian jakeluverkon kaupallinen käyttäytyminen muiden jäsenvaltioiden kuluttajia kohtaan merkitsi jälleenviennin estämistä

— kaikki jälleenmyyntisopimusten irtisanomiset, joihin komissio nojautuu, koskivat jälleenmyyjiä, jotka olivat useaan otteeseen myyneet ajoneuvoja muille kuin hyväksytyille jälleenmyyjille ja jotka olivat joskus myös laiminlyöneet vakavalla tavalla muitakin sopimusvelvoitteitaan

— moititut kilpailunvastaiset menettelytavat eivät jatkuneet lokakuun 1995 jälkeen; komission takavarikoimat asiakirjat liittyvät vain vuosiin 1993—1995, ja

— toimitusrajoitusta Italian markkinoille ei voida luokitella perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi.

16 Kolmannen kumoamisperusteensa yhteydessä, joka koski hyvän hallintotavan periaatteen loukkaamista, kantaja moitti komissiota siitä, että tämä levitti ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä arvioitaan ja aikomuksiaan sakon osalta.

17 Neljännellä kumoamisperusteellaan, joka koski riidanalaisen päätöksen perustelujen puutteellisuutta, kantaja väitti, että sen itsensä ja Audin hallinnollisessa menettelyssä esittämät huomautukset oli tutkittu puutteellisesti. Niinpä komissio

jätti sen mukaan kyseisessä päätöksessä huomiotta vastauksena väitetiedoksiantoon esitetyn asiakirjoja koskevan arvioinnin.

18 Kantaja väitti lopuksi sille määrätyn sakon liiallisuutta koskeneen toissijaisen kanneperusteensa tueksi, että sillä ei ollut koskaan ollut aikomusta rikkoa kilpailusääntöjä ja että komissio oli tulkinnut riidanalaisessa päätöksessä vastakkaisen käsityksen osoittamiseksi mainittuja asiakirjoja (päätöksen perustelujen 214 kohta) täysin virheellisesti. Se totesi myös, että 15 prosentin sääntö oli nimenomaisesti vahvistettu "convenzione B:ssä" (jälleenmyyntisopimuksen liitteenä oleva sopimus), joka oli ilmoitettu komissiolle vuonna 1988; näin ollen asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan mukaisesti sille ei voitu määrätä minkäänlaista sakkoa sen vuoksi, että se oli soveltanut tätä sääntöä.

Valituksenalainen tuomio

Palkkiojärjestelmästä aiheutuva este ja asetuksen N:o 123/85 väitetty huomiotta jättäminen

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi muun muassa seuraavaa:

"49 On todettava, että tämä [15 prosentin] sääntö oli omiaan houkuttelemaan italialaiset jälleenmyyjät myymään vähintään 85 prosenttia saatavilla

olevista ajoneuvoista omalla sopimusalueellaan. Tämä sääntö rajoitti muiden jäsenvaltioiden kuluttajien ja jälleenmyyjien mahdollisuuksia hankkia ajoneuvoja Italiasta erityisesti niinä ajanjaksoina, jolloin toisaalta tällaiset hankinnat olisivat olleet heidän kannaltaan erityisen kiinnostavia, ja jolloin toisaalta kyseisessä valtiossa saatavilla olleiden ajoneuvojen määrää oli rajoitettu — —. Tämän vuoksi komissio on voinut perustellusti päätellä muun muassa päätöksen 181 perustelukappaleessa, ettei 15 prosentin sääntö kuulu asetuksella N:o 123/85 myönnetyn poikkeuksen piiriin. Vaikka asetuksessa N:o 123/85 annetaan valmistajille merkittäviä keinoja suojella jakeluverkkojaan, siinä ei sallita niiden ryhtyvän toimenpiteisiin, jotka edistävät markkinoiden eristämistä (asia C-70/93, Bayerische Motorenwerke, tuomio 24.10.1995, Kok. 1995, s. I-3439, 37 kohta).

— —

189 — — on — — huomattava, että siitä, että 15 prosentin sääntö oli voimassa keskeytymättä 1.1.1988 ja 30.9.1996 välisen ajan — —, ilmenee selvästi, että kantaja rikkoi yhteisön kilpailusääntöjä koko tämän ajan (ks. edellä 49 kohta). — —"

Jaetun marginaalin järjestelmän käyttöön ottaminen

20 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 72 kohdassa, että komissio ei ole näyttänyt riittävän täsmällisesti ja yhtäpitävästi,

että jaetun marginaalin järjestelmä oli otettu käyttöön sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla ja että riidanalaiseen päätökseen sisältyy tästä syystä tältä osin arviointivirhe.

Kaupallisesta käyttäytymisestä kuluttajia kohtaan aiheutuva este

21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi muun muassa seuraavaa:

"105 On todettava, että kantajan väitteet ja niiden perustelut ovat selvästi ristiriidassa huomattavan monien kantelujen kanssa, joita muiden jäsenvaltioiden kuin Italian ja erityisesti kansalaisuudeltaan saksalaiset tai itävaltalaiset kuluttajat lähettivät varsinkin vuoden 1995 aikana joko kantajalle, Audille tai Autogermalle tai komissiolle. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli pyytänyt komissiota toimittamaan sille kaikki kuluttajien kirjeet, jotka komissio oli saanut tai takavarikoinut, se esitti yli 60 kirjettä tai telefaksia, joissa kaikissa oli kyse esteistä, joita nämä kuluttajat olivat kohdanneet yrittäessään hankkia Volkswagen- tai Audi-merkkisen henkilöauton Italiasta. On riittävää viitata jäljempänä tiettyihin kirjeisiin, joita komissio analysoi riidanalaisessa päätöksessä."

22 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli esittänyt valituksenalaisen tuomion 106—114 kohdassa tietyt näistä kirjeistä, se totesi seuraavaa:

"115 Näistä asiakirjoista ilmenee riittävän edustavasti, että kyseisen ajanjakson aikana potentiaalinen asiakas, jonka kotipaikka oli Italian

ulkopuolella, kohtasi erittäin suuria vaikeuksia yrittäessään löytää italialaisen Volkswagen- ja Audi-merkkien jälleenmyyjän, joka olisi ollut valmis myymään hänelle auton. Näin ollen komissio on voinut perustellusti päätellä, että valmistajien ja niiden italialaisen jakeluverkon kaupallinen käyttäytyminen muiden jäsenvaltioiden kuluttajia kohtaan merkitsi myös jälleenviennin estämistä."

Jälleenmyyjiin väitetysti kohdistuneet seuraamukset

23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 169 kohdassa, että komission jälleenmyyntisopimusten irtisanomisesta esittämien todisteiden perusteella ei voida sulkea pois sitä, että ainoastaan jälleenmyyjille, jotka ovat muiden sopimusvelvoitteiden laiminlyöntien lisäksi myyneet ajoneuvoja muille kuin hyväksytyille jälleenmyyjille, on tosiasiallisesti määrätty seuraamuksia, ja että tästä seuraa, että komissio teki arviointivirheen pitäessään toteennäytettynä, että kyseessä olevien jälleenmyyntisopimusten irtisanomiset olivat lainvastainen toimenpide.

Jälleenviennin esteiden kesto

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 192 kohdassa, että komissio ei ole näyttänyt oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen, että kantaja rikkoi edelleen kilpailusääntöjä 1.10.1996 ja tammikuun 1998 välisenä aikana.

Se kysymys, onko Italian markkinoille tapahtuvien toimitusten rajoittaminen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus

25 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi muun muassa seuraavaa:

"236 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan autonvalmistajan sopimukseen sidotuille jälleenmyyjilleen osoittama kehotus ei ole sellainen yksipuolinen toimi, joka ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaan se on tässä määräyksessä tarkoitettu sopimus, kun se liittyy aikaisemmalla pääsopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin (yhdistetyt asiat 25/84 ja 26/84, Ford v. komissio, tuomio 17.9.1985, Kok. 1985, s. 2725, 21 kohta ja em. asia Bayerische Motorenwerke, tuomion 15 ja 16 kohta). Tätä oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa nyt käsiteltävään asiaan. Kuten näet ensimmäistä kumoamisperustetta tutkittaessa ilmeni (ks. edellä erityisesti 49, 58, 89—92 ja 162—165 kohta), 15 prosentin säännöllä, toimitusten kiintiöinnillä, valvonnalla ja varoituksilla pyrittiin kaikilla vaikuttamaan italialaisiin jälleenmyyjiin niiden pannessa täytäntöön Autogerman kanssa tekemäänsä sopimusta."

Hyvän hallintotavan periaatteen loukkaaminen lehdistölle annettujen tietojen vuoksi

26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 280—282 kohdassa, että ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä ensin neuvoa-antavalle komitealle ja tämän jälkeen lopullista hyväksymistä varten komission jäsenten kollegiolle esitetyn päätösluonnoksen oleellisesta tekijästä oli annettu useasti tietoja lehdistölle ja että nämä lehdistölle annetut tiedot eivät

rajoittuneet kilpailuasioista vastaavan komission jäsenen henkilökohtaiseen näkemykseen siitä, olivatko tutkitut toimenpiteet yhteisön oikeuden mukaisia, vaan niissä ilmaistiin myös julkisuuteen melkoisella tarkkuudella sakon suunniteltu määrä. Se katsoi, että tällä tavalla toimiessaan komissio loukkasi kilpailusääntöjä rikkoneen yrityksen arvokkuutta ja yhteisön hyvän hallintotavan intressiä.

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jatkoi päättelyään seuraavasti:

"283 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan edellä todetun kaltainen sääntöjenvastaisuus voi aiheuttaa kyseisen päätöksen kumoamisen, jos näytetään toteen, että päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos tätä sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut (yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 91 kohta; asia [T-43/92,] Dunlop Slazenger v. komissio [tuomio 7.7.1994, Kok. 1992, s. II-441], 29 kohta). Tässä tapauksessa kantaja ei kuitenkaan ole esittänyt tällaista näyttöä. Mikään ei näet anna syytä olettaa, että jos riidanalaisia tietoja ei olisi julkistettu, neuvoa-antava komitea tai komission jäsenten kollegio olisivat muuttaneet sakon ehdotettua määrää tai päätöksen ehdotettua sisältöä.

284 Näin ollen myös kolmannen kumoamisperusteen tämä osa on hylättävä. — —"

Riidanalaisen päätöksen perustelujen puutteellisuus

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi muun muassa seuraavaa:

"297 Riidanalaisen päätöksen perusteluista on EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla) asetettujen edellytysten mukaisesti selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä komission päättely siten, että yhtäältä kantajalle selviävät kyseisen päätöksen syyt, jotta se voi puolustaa oikeuksiansa, ja että toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi tutkia päätöksen perusteltavuuden (ks. asia C-278/95 P, Siemens v. komissio, tuomio 15.5.1997, Kok. 1997, s. I-2507, 17 kohta; asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 65 kohta ja asia [T-229/94,] Deutsche Bahn v. komissio [tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689], 96 kohta).

298 Riidanalaisessa päätöksessä selitetään selkeästi ja todettujen eri menettelytapojen osalta syy siihen, miksi komissio on katsonut kantajan rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Komission tekemät analyysit ovat olleet sellaisia, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut harjoittaa laillisuusvalvontaansa. Kantaja on samoin sekä kannekirjelmässään että menettelyn aikana vastannut komission päätöksessä rikkomisen toteamisen osalta esittämään päättelyyn, mikä osoittaa, että päätöksessä on annettu kantajalle riittävät tiedot, jotta se on voinut puolustaa oikeuksiaan.

299 Lisäksi päätöksessä ja erityisesti sen 194—201 perustelukappaleessa komissio on, kuten edellä 27 kohdassa on esitetty, vastannut nimenomaisesti tiettyihin kantajan ja Audin vastauksena väitetiedoksiantoon

esittämiin huomautuksiin. Tältä osin on lisättävä, että komission ei tarvitse vastata kantajan yksityiskohtaisiin huomautuksiin, joihin kuuluvat esimerkiksi sen marginaalia koskevasta politiikasta esitetyt huomautukset. Riittää, että komissio selittää selkeästi ja yksiselitteisesti, kuten se on tehnyt päätöksen 62—66 perustelukappaleessa, miksi se katsoi, että jaetun marginaalin järjestelmä oli pantu täytäntöön (ks. em. asia Siemens v. komissio, tuomion 17 ja 18 kohta). Komissio on myös perustellut asianmukaisesti takavarikoiduista asiakirjoista tekemänsä analyysit selvittämällä laajasti, mistä syistä se katsoi, että nämä asiakirjat olivat omiaan osoittamaan väitetyn kilpailusääntöjen rikkomisen, mutta vastaamatta kohta kohdalta asiakirjoja koskeviin erilaisiin tulkintoihin, joita kantaja esitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. — —"

Määrätyn sakon liiallisuus

29 Kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuuden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi ensiksi seuraavaa:

"334 Ensimmäisen kysymyksen osalta on kiistatonta, että komissio on tässä tapauksessa todennut kilpailusääntöjen rikkomisen olleen tahallinen eikä vain tuottamuksellinen (päätöksen 214 perustelukappale). Tämä arviointi on täysin perusteltu. Kuten edellä on ensimmäisen kumoamisperusteen yhteydessä todettu, kantaja on ryhtynyt toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli Italian markkinoiden eristäminen ja siis kilpailun estäminen — —. Lisäksi jotta voitaisiin katsoa yrityksen rikkoneen tahallaan perustamissopimuksen kilpailumääräyksiä, ei ole välttämätöntä, että yritys on ollut tietoinen siitä, että se rikkoo näitä määräyksiä, vaan riittävää on jo se, ettei yritys ole voinut olla tietämättä sitä, että sen käyttäytymisen tavoitteena oli kilpailun rajoittaminen (ks. asia T-61/89, Dansk Pels-

dyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 157 kohta ja asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 41 kohta). Kun otetaan huomioon, että on olemassa erittäin vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan markkinoiden eristämistoimet ovat ristiriidassa yhteisön kilpailusääntöjen kanssa — —, kantaja ei voinut olla tietämätön siitä, että sen käyttäytyminen esti kilpailua."

30 Seuraavaksi sen kysymyksen osalta, ilmoitettiinko 15 prosentin sääntö komissiolle, ja mitä tästä seuraa sakon määrittelylle riidanalaisessa päätöksessä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi seuraavaa:

"342 Väitteestä, jonka mukaan convenzione B oli ilmoitettu vuonna 1988 ja että komissio ei näin ollen voinut määrätä kantajalle seuraamuksia kyseiseen sopimukseen sisältyneestä 15 prosentin säännöstä, on heti aluksi muistutettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdassa asetettu kielto määrätä sakkoja toimista, 'jotka suoritetaan komissiolle tehdyn ilmoituksen jälkeen ja ennen perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tehtyä päätöstä, jos toimet kuuluvat ilmoituksessa kuvatun toiminnan piiriin', koskee vain asetettujen muotovaatimusten mukaisesti tosiasiallisesti ilmoitettuja sopimuksia (yhdistetyt asiat 240/82—242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok. 1985, s. 3831, 77 kohta; asia [T-29/92,] SPO ym. v. komissio [tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289], 342 kohta; ks. myös asia 30/78, Distillers Company v. komissio, tuomio 10.7.1980, Kok. 1980, s. 2229, 23 ja 24 kohta). Seuraavaksi on huomattava, että komissio ilmoitti 25.11.1988 päivätyllä kirjeellä (vastineen liite 3) Autogermalle siitä, ettei se, että tämä oli lähettänyt convenzione B:n, merkinnyt asetuksessa N:o 17 tarkoitettua ilmoitusta — —

343 Riippumatta siitä, merkitsikö convenzione B:n lähettäminen asetuksessa N:o 17 tarkoitettua ilmoitusta, jo sen, että kyseinen sopimus lähetettiin komissiolle jo vuonna 1988, olisi pitänyt johtaa siihen, ettei tämä olisi katsonut kyseisen sopimuksen yksinään olevan peruste kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella vahvistetun määrän korottamiselle (päätöksen 217 perustelukappale). Tästä syystä ajanjaksoa 1988—1992, jonka aikana convenzione B:ssä vahvistettu 15 prosentin sääntö oli ainoa moitittu toimenpide (ks. päätöksen 202 perustelukappale), ei pidä ottaa huomioon sakkoa vahvistettaessa, vaikka tätä sääntöä on perustellusti pidetty perustamissopimuksen vastaisena (ks. viimeksi mainitun seikan osalta edellä 49 ja 189 kohta).

344 Sitä vastoin 15 prosentin sääntö voitiin ottaa huomioon sakon vahvistamiseksi ajanjaksolta 1993—1996. Kuten edellä on todettu — —, kyseisenä ajanjaksona 15 prosentin säännöllä asetettu enimmäismäärä yhdistettiin jälleenviennin estämiseksi muihin toimenpiteisiin ja sitä vahvistettiin tällä tavoin. — — Näin ollen vaikka osoitettaisiin, että convenzione B ilmoitettiin, olisi edelleen todettava, että vuodesta 1993 lähtien 15 prosentin sääntöä sovellettiin sillä tavoin, että komissiolle lähetetyssä sopimuksessa kuvatun toiminnan rajat ylitettiin, joten asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan selkeän sanamuodon nojalla sakkoa koskenut poikkeus ei ollut enää voimassa. Tästä seuraa, että oli asianmukaista pitää sakon vahvistamiseksi huomioon otettavan ajanjakson alkamispäivänä 1.9.1993 — —"

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lopuksi valituksenalaisen tuomion 346 kohdassa, että koska sakon vahvistamiseksi huomioon otettavaa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa lyhennetään kolmeksi vuodeksi ja koska komission kuvaus kilpailusääntöjen rikkomisesta sen vakavuuden määrittelemiseksi ei ole täysin paikkansapitävä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on täyden harkintavaltansa puitteissa muutettava riidanalaista päätöstä ja alennettava kantajalle määrättyä sakkoa.

32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän osalta seuraavaa:

"347 Sakkoa ei kuitenkaan tarvitse välttämättä alentaa samassa suhteessa kuin komission huomioon ottamaa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa lyhennetään, eikä alennuksen tarvitse vastata komission laskemien niiden korotusprosenttien summaa, jotka koskivat ajanjaksoa vuodesta 1988 elokuuhun 1993, vuoden 1996 viimeistä neljännestä ja vuotta 1997 (ks. vastaavasti em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 178 kohta). Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käyttää tätä koskevaa toimivaltaansa, sen itsensä tehtävänä on arvioida käsiteltävään asiaan liittyviä seikkoja sakon suuruuden määrittämiseksi (asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, 111 kohta; asia T-148/94, Preussag Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-613, 728 kohta). Tässä tapauksessa toisaalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus, kuten edellä 336 kohdassa on korostettu, ja toisaalta intensiivisyys, jolla lainvastaiset toimenpiteet on toteutettu, kuten edellä ensimmäisen kumoamisperusteen yhteydessä käsitelty runsas kirjeenvaihto osoittaa, edellyttävät vaikutuksiltaan tosiasiallisesti ehkäisevän sakon määräämistä (ks. asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-907, 309 kohta ja asia [C-219/95 P,] Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997 [Kok. 1997, s. I-4411], 33 kohta). Näiden näkökohtien valossa määrätty 102 000 000 ecun suuruinen sakko, joka vastaa noin 0,5 prosenttia Volkswagen-konsernin vuonna 1997 kolmesta valtiosta eli Italiasta, Saksasta ja Itävallasta saamasta liikevaihdosta ja 0,25 prosenttia sen Euroopan unionin alueelta samana vuonna saamasta liikevaihdosta, kuten kantaja on vahvistanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, ei ole epätavallisen korkea. Lopuksi vaikka on katsottu, että komission päätelmiä jaetun marginaalin järjestelmästä ja tiettyjen jälleenmyyntisopimusten irtisanomisesta ei ole näytetty riittävällä tavalla toteen, tämä ei vähennä kilpailusääntöjen rikkomisen merkittävää vakavuutta, joka on asianmukaisesti näytetty toteen muita kilpailusääntöjen vastaisia menettelytapoja koskevilla todisteilla — —.

348 Kaikkien edellä esitettyjen seikkojen ja näkemysten perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, joka käyttää EY:n perustamissopi-

muksen 172 artiklassa (josta on tullut EY 229 artikla) ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa tarkoitettua täyttä harkintavaltaansa (ks. asia C-320/92 P, Finsider v. komissio, tuomio 15.12.1994, Kok. 1994, s. I-5697, 46 kohta ja asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 129 kohta), pitää perusteltuna alentaa sakon määrän — — 90 000 000 euroon."

33 Valituksenalaisen tuomion tuomiolauselma kuuluu seuraavasti:

"1) EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 28 päivänä tammikuuta 1998 tehty komission päätös 98/273/EY (asia IV/35.733 — VW) kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan, että

a) jaetun marginaalin järjestelmä ja tiettyjen jälleenmyyntisopimusten irtisanominen seuraamuksena olivat toimenpiteitä, joihin ryhdyttiin toisissa jäsenvaltioissa asuvien kuluttajien ja niissä toimivien Volkswagen- ja Audi-merkkisten ajoneuvojen jälleenmyyjien kyseisen merkkisten ajoneuvojen jälleenviennin estämiseksi Italiasta;

b) kilpailusääntöjen rikkominen ei ollut täysin päättynyt 1.10.1996 ja päätöksentekopäivän välisenä aikana.

2) Riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa kantajalle määrätyn sakon määrä alennetaan 90 000 000 euroon.

3) Kanne hylätään muilta osin.

4) Kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja 90 prosentista komission oikeudenkäyntikuluista.

5) Komissio vastaa 10 prosentista omista oikeudenkäyntikuluistaan."

Valitus

34 Valittaja vaatii valituksellaan, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion ja riidanalaisen päätöksen

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa.

35 Valittaja täsmentää vastauksessaan, että sen vaatimukset on ymmärrettävä ja niitä on tulkittava valituksen perustelujen valossa, joista seuraa, että se ei vaadi valituksenalaisen tuomion kumoamista kokonaisuudessaan vaan yksinomaan siltä osin kuin se on sille vastainen.

36 Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

— kumoaa valituksenalaisen tuomion ja palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi siltä osin kuin se alensi valittajalle määrätyn sakon määrän 90 000 000 euroon ottamatta huomioon tätä sakkoa vahvistaessaan vuonna 1988 vuosiksi 1988—1992 tehdyn jälleenmyyntisopimuksen "convenzione B:ssä" vahvistettua 15 prosentin sääntöä

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut yhteisöjen tuomioistuimessa ja antaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaista vastavalituksesta aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaamisen.

Volkswagenin valitus

37 Valittaja esittää valituksensa tueksi yhdeksän valitusperustetta, jotka kuuluvat seuraavasti:

— toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, niiden italialaisten jälleenmyyjien palkkion pienentäminen kolmella prosentilla, joiden myynnistä yli 15 prosenttia tapahtui niiden sopimusalueen ulkopuolella, ei riko perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja se kuuluu joka tapauksessa asetuksen N:o 123/85 soveltamisalaan (ensimmäinen valitusperuste)

— toimitusten rajoittaminen Italian markkinoille, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautui, ei yksipuolisena toimenpiteenä kuulu 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kartellikiellon soveltamisalaan (toinen valitusperuste)

— palkkiojärjestelmän huomioon ottaminen (ks. ensimmäinen valitusperuste) sakon määrää laskettaessa rikkoo asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohtaa (kolmas valitusperuste)

— ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukset rikkomisen tahallisuudesta eivät täytä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan vaatimuksia (neljäs valitusperuste)

— ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion perustana käyttämät tosiseikat poikkeavat riidanalaisen päätöksen perustana olleista tosiseikoista (viiden valitusperuste)

— ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti huomiotta oikeuden tulla kuulluksi (puolustautumisoikeutena) käyttämällä valittajan vahingoksi hyväkseen kuluttajien kanteluja, joista valittaja ei voinut esittää näkemystään hallinnollisen menettelyn kuluessa (kuudes valitusperuste)

— toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, riidanalainen päätös on puutteellisesti perusteltu ja se on näin ollen lainvastainen (seitsemäs valitusperuste)

— ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei noudattanut perusteluvelvollisuuttaan vahvistamansa sakon osalta (kahdeksas valitusperuste) ja

— kilpailuasioista vastaavan komissaarin ennenaikainen ilmoitus päätösluonnoksesta aiheuttaa joka tapauksessa päätöksen lainvastaisuuden (yhdeksäs valitusperuste).

Ensimmäinen valitusperuste

Asianosaisten lausumat

38 Valittaja kiistää ensimmäisellä valitusperusteellaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudellisen arvioinnin, jonka mukaan 15 prosentin sääntö ei edes erikseen tarkasteltuna ole perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukainen tai että se ei ainakaan kuulu kyseisenä aikana voimassa olleen asetuksen N:o 123/85 soveltamisalaan (valituksenalaisen tuomion 49 kohta; ks. myös valituksenalaisen tuomion 189 kohta luettuna yhdessä sen 343 kohdan kanssa).

39 Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan tulkinnan osalta valittaja toteaa, että se noudatti kanteessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa seuraavaa päättelyä, jota ei kiistetty asiasisällöltään. Jälleenmyyjälle, joka myy ajoneuvon sopimusalueensa ulkopuoliselle alueelle, aiheutuu yleisesti ottaen paljon vähemmän kuluja sekä myyntitoimen että sen jälkeisten palvelujen osalta kuin tilanteessa, jossa on kyseessä myynti sen sopimusalueella. Näin ollen palkkion menetys korvataan vastaavalla taloudellisella hyödyllä. Palkkiojärjestelmän tarkoituksena tai seurauksena ei siis ole kilpailun rajoittaminen. Se ei siis riko perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

40 Toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, 15 prosentin sääntö kuuluu joka tapauksessa asetuksen N:o 123/85 nojalla myönnetyn poikkeuksen soveltamisalaan. Valittajan mukaan tavoiteltu päämäärä oli, että jälleenmyyjä huolehtisi pääasiassa oman alueensa asiakkaista. Tämän osalta asetuksen N:o 123/85 johdanto-osan ensimmäisestä ja yhdeksännestä perustelukappaleesta sekä sen 4 artiklan 1 kohdan 3 ja 8 alakohdasta seuraa, että asetuksessa tunnustetaan se erityisvastuu, joka jälleenmyyjän on kannettava sopimusalueestaan.

41 Erityisesti jos valmistaja tai maahantuoja voivat asetuksen N:o 123/85 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan mukaisesti velvoittaa jälleenmyyjän tekemään parhaansa myydäkseen vähimmäismäärän ajoneuvoja sopimusalueellaan, tavarantoimittajalla on myös oikeus myöntää palkkioita, jos tämä jälleenmyyjä harjoittaa toimintaansa menestyksekkäästi kyseisellä sopimusalueella. Näin on ainakin silloin, kun kyseessä ovat suhteellisen alhaiset prosenttimäärät kokonaiskorvaukseen verrattuna (enintään kolme prosenttia), ja vaikka useimpien myyntien osalta (enintään 15 prosenttia) jopa myynti muiden sopimusalueiden asiakkaille palkitaan.

42 Komissio väittää, että tämän valitusperusteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat selvästi. Valittaja pelkästään toistaa sen, mitä se jo esitti ensimmäisessä oikeusasteessa asettamatta kyseenalaiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 49 ja 189 kohdassa olevaa päättelyä.

43 Toissijaisesti valitusperuste on komission mukaan perusteeton. Palkkiosääntö rajoitti muiden jäsenvaltioiden kuluttajien ja jälleenmyyjien mahdollisuuksia hankkia ajoneuvoja Italiasta ja se merkitsi näin ollen viennin välitöntä syrjintää. Koska se näin ollen on toimenpide, joka edisti markkinoiden eristämistä ja jonka valittaja nimenomaisesti toteutti tässä tarkoituksessa, 15 prosentin sääntöön ei voida suoralta kädeltä soveltaa poikkeusta.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

44 Valituksenalaisen tuomion 49 ja 189 kohdasta luettuina yhdessä sen 343 kohdan kanssa seuraa, että 15 prosentin sääntö on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan katsottava yhteensopimattomaksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa, koska se oli omiaan kannustamaan italialaisia jälleenmyyjiä myymään vähintään 85 prosenttia saatavilla olevista ajoneuvoista omalla sopimusalueellaan, koska se näin ollen rajoitti muiden jäsenvaltioiden kuluttajien ja jälleenmyyjien mahdollisuuksia hankkia ajoneuvoja Italiasta ja koska sen tarkoituksena siis oli varmistaa tietty alueellinen suoja ja näin ollen markkinoiden eristäminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi kyseisessä 49 kohdassa, että komissio on voinut perustellusti päätellä, ettei kyseinen sääntö kuulunut asetuksella N:o 123/85 myönnetyn poikkeuksen piiriin, koska vaikka asetuksessa annetaan valmistajille merkittäviä keinoja suojella jakeluverkkojaan, siinä ei sallita niiden ryhtyvän toimenpiteisiin, jotka edistävät markkinoiden eristämistä.

45 Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksen kiistämiseksi valittaja tyytyy toistamaan perustelut, jotka se esitti tämän osalta kanteessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kyseenalaistamatta päättelyä, jonka perusteella kyseinen tuomioistuin katsoi, että 15 prosentin sääntö on markkinoiden eristämistoimenpide, tai toteamusta, jonka mukaan tällainen sääntö on katsottava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa yhteensopimattomaksi toimenpiteeksi.

46 Tämä valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen jätettävä tutkimatta.

47 Valitus, jossa vain kerrataan tai toistetaan sanasta sanaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa jo esitetyt perusteet ja perustelut ilman, että siihen

sisältyy edes perusteluita, joiden nimenomaisena tarkoituksena on yksilöidä se oikeudellinen virhe, joka valituksenalaiseen tuomioon liittyy, ei vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan täytä yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 58 artiklassa eikä sen työjärjestyksen 112 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdassa asetettua perusteluvelvollisuutta. Tällaisella valituksella pyritään tosiasiassa ainoastaan siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetty kanne tutkitaan uudelleen, mikä ei kyseisen perussäännön 56 artiklan mukaan kuulu yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan (ks. asia C-352/98 P, Bergaderm ja Goupil v. komissio, tuomio 4.7.2000, Kok. 2000, s. I-5291, 35 kohta; asia C-210/98 P, Salzgitter v. komissio, tuomio 13.7.2000, Kok. 2000, s. I-5843, 42 kohta ja asia C-321/99 P, ARAP ym. v. komissio, tuomio 16.5.2002, Kok. 2002, s. I-4287, 48 kohta).

48 Valittaja väittää myös, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että 15 prosentin sääntö ei kuulu asetuksen N:o 123/85 soveltamisalaan, se tulkitsi ja sovelsi tätä asetusta virheellisesti, koska se jätti huomiotta tämän asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 3 ja 8 alakohdassa, luettuna asetuksen johdanto-osan ensimmäisen ja yhdeksännen perustelukappaleen valossa, jälleenmyyjälle tunnustetun erityisvastuun sen sopimusalueesta.

49 Tämän osalta riittää, kun todetaan, että toimenpide, jolla pyritään jäsenvaltioiden välisten markkinoiden eristämiseen, ei voi kuulua asetuksen N:o 123/85 niiden säännösten soveltamisalaan, jotka koskevat velvoitteita, jotka jakelija voi perustellusti hyväksyä jälleenmyyntisopimuksen yhteydessä. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustellusti katsoi valituksenalaisen tuomion 49 kohdassa, vaikka tässä asetuksessa annetaan valmistajille merkittäviä keinoja suojella jakeluverkkojaan, siinä ei sallita niiden ryhtyvän toimenpiteisiin, jotka edistävät markkinoiden eristämistä (em. asia Bayerische Motorenwerke, tuomion 37 kohta).

50 Tämä valitusperusteen toinen osa ei näin ollen ole perusteltu.

51 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäinen valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Toinen valitusperuste

Asianosaisten lausumat

52 Valittaja kiistää toisella valitusperusteellaan valituksenalaisen tuomion 236 kohdassa olevan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin, jonka mukaan toimitusten rajoittamista Italian markkinoille koskevat toimenpiteet ovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja sopimuksia, koska ne liittyvät aikaisemmalla pääsopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin.

53 Valittajan mukaan tämän asian tosiseikat eroavat huomattavasti niiden asioiden tosiseikoista, jotka antoivat aiheen edellä mainituissa asioissa Ford vastaan komissio ja Bayerische Motorenwerke annettuihin tuomioihin, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsi. Tässä asiassa Ford vastaan komissio annetun tuomion 21 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi valittajan mukaan, että jälleenmyyjät olivat antaneet suostumuksensa valmistajan päätökseen. Yhteisöjen tuomioistuin otti samoin valittajan mukaan huomioon kyseisessä asiassa Bayerische Motorenwerke annetun tuomion 17 kohdassa sen, että kyseessä ollut kiertokirje kuului Bayerische Motorenwerke AG:n ja sen jälleenmyyjien välisiin sopimussuhteisiin ja että siinä viitattiin sitä paitsi nimenomaisesti ja useaan otteeseen jälleenmyyntisopimukseen.

54 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti sitä paitsi valittajan mukaan nimenomaisesti asiassa T-41/96, Bayer vastaan komissio, 26.10.2000 antamassaan tuomiossa (Kok. 2000, s. II-3383, 169 kohta), että subjektiivinen elementti

eli yhteinen tahto on välttämätön ehto perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamiselle. Ei siis riitä, että viitataan jälleenmyyntisopimukseen sen osoittamiseksi, että jälleenmyyjät ovat hyväksyneet väitetysti rajoittavan toimituspolitiikan.

55 Vaikka tässä asiassa jälleenmyyntisopimuksessa vahvistettiin mahdollisuus toimittaa jälleenmyyjille vähemmän, kuin mitä nämä ilmoittavat tarvitsevansa, jälleenmyyntisopimus ei kattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamaa jälleenmyyjän ilmoitettuun tarpeeseen nähden vähäisemmän toimittamisen syytä eli viennin estettä. Jälleenmyyntisopimuksen mukaan jälleenmyyjät saivat myydä vapaasti valittajan toimittamia ajoneuvoja ulkomaisille kuluttajille ja muille jälleenmyyjille. Ne eivät hyväksyneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamia rajoituksia, koska ne kieltäytyivät toimitusten pienentämisistä, ja nämä rajoitukset olivat, sikäli kuin ne olivat olemassa, yksipuolinen toimenpide, joka ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten soveltamisalaan. Valittajan mukaan valituksenalaisessa tuomiossa jätettiin huomiotta tämän määräyksen sisältö ja siinä häivytettiin raja, joka erottaa sen EY:n perustamissopimuksen 86 artiklasta (josta on tullut EY 82 artikla).

56 Komissio väittää, että tämä valitusperuste on perusteeton. Valittaja vahvisti komission mukaan itse, että toimitusten rajoitus sellaisenaan oli mahdollista sopimuksen nojalla. Näin ollen jälleenmyyjät olivat komission mukaan hyväksyneet mahdollisuuden tällaiseen toimitusten rajoitukseen sopimuksen tehdessään. Kun valittaja käytti tätä mahdollisuutta, se teki sen aikaisemmalla pääsopimuksella eli jälleenmyyntisopimuksella säänneltyjen jatkuvien kauppasuhteiden puitteissa (valituksenalaisen tuomion 236 kohta).

57 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi komission mukaan asianmukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, johon se itse viittasi. Edellä mainituissa asioissa Ford vastaan komissio ja Bayerische Motorenwerke annetuissa tuomioissa ei vahvisteta millään tavoin valittajan näkemystä, jonka mukaan asia on ratkaistava sen mukaan, mitkä valittajan tavoitteet olivat sen

käyttäessä sopimuksessa vahvistettua mahdollisuutta toimitusten rajoittamiseen. Edellä mainittuihin tuomioihin aiheen antaneissa asioissa kyseessä olleiden yhtiöiden jälleenmyyntisopimuksissa ei komission mukaan vahvistettu millään tavoin, että jälleenmyyjä ei saanut harjoittaa vientiä tai että valmistaja ei saanut käyttää sille näissä sopimuksissa myönnettyjä mahdollisuuksia viennin estämiseksi.

58 Lopuksi edellä mainitussa asiassa Bayer vastaan komissio annetun tuomion 169 kohdassa, johon valittaja viittaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tulkitsi toista yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota, joka koski myös Bayerische Motorenwerke AG:tä, eli yhdistetyissä asioissa 32/78 ja 36/78—82/78, BMW Belgia ym. vastaan komissio, 12.7.1979 annettua tuomiota (Kok. 1979, s. 2435). Vertailu tämän tuomion ja edellä mainitussa asiassa Bayerische Motorenwerke annetun tuomion välillä osoittaa yksinomaan, että näennäisesti yksipuolinen toimi (kuten ajoneuvonvalmistajan jälleenmyyjilleen osoittama kehotus tai se, että tavarantoimittaja toimittaa yksipuolisesti niille) on tosiasiassa sopimus, kun se liittyy pääsopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin (ks. em. asia Ford v. komissio ja em. asia Bayerische Motorenwerke, jotka mainitaan valituksenalaisen tuomion 236 kohdassa) tai kun jälleenmyyjät ovat ilmaisseet suostumuksensa käyttäytymällä tietyllä tavalla vastauksena kyseessä olevaan toimeen (ks. em. asia BMW Belgia ym. v. komissio).

59 Valittajan näkemys, jonka mukaan sopimusta voidaan pitää tehtynä vain siinä tapauksessa, että näennäisesti yksipuolisen toimen kohteena olevat tai sen "uhrit" ovat käyttäytymisellään ilmaisseet suostumuksensa, eikä siinä tapauksessa, että yksipuolinen toimi liittyy pääsopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin, ei komission mukaan ole edellä mainituissa asioissa Ford vastaan komissio ja Bayerische Motorenwerke annettujen tuomioiden mukainen ja se on siis hylättävä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

60 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ajoneuvonvalmistajan sopimukseen sidotuille jälleenmyyjilleen osoittama kehotus ei ole sellainen yksipuolinen toimi,

joka ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaan se on tässä määräyksessä tarkoitettu sopimus, kun se liittyy aikaisemmalla pääsopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin (em. asia Ford v. komissio, tuomion 21 kohta ja em. asia Bayerische Motorenwerke, tuomion 15 ja 16 kohta).

61 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 236 kohdassa, että tätä oikeuskäytäntöä sovelletaan tässä asiassa, koska kaikkien valittajan toteuttamien toimenpiteiden, joihin kuuluvat 15 prosentin sääntö ja toimitusten kiintiöinti, tarkoituksena oli vaikuttaa italialaisiin jälleenmyyjiin niiden täyttäessä Autogerman kanssa tekemänsä sopimuksen.

62 Valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämä päätteli virheellisesti, että kyseistä oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa tässä asiassa. Se toteaa, että edellä mainituissa asioissa Ford vastaan komissio ja Bayerische Motorenwerke annetuissa tuomioissa todetut rajoitukset perustuivat jälleenmyyntisopimukseen. Sitä vastoin tässä asiassa siitä huolimatta, että jälleenmyyntisopimuksessa vahvistettiin mahdollisuus rajoittaa toimituksia italialaisille jälleenmyyjille, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteama tämän toimitusten rajoittamisen syy eli kyseisille jälleenmyyjille toimitettujen ajoneuvojen Italiasta tapahtuvan jälleenviennin estäminen, ei kuulu jälleenmyyntisopimuksen soveltamisalaan, koska nämä jälleenmyyjät saavat myydä vapaasti näitä ajoneuvoja kuluttajille ja ulkomaalaisille jälleenmyyjille. Jos jälleenmyyjät eivät ole itse ilmaisseet suostumustaan todettuihin rajoituksiin, nämä ovat, sikäli kuin ne ovat olleet olemassa, valittajan mukaan yksipuolinen toimenpide, joka ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

63 Tämän osalta valituksenalaisen tuomion 79—90 kohdasta seuraa, että valittaja on ottanut käyttöön italialaisille jälleenmyyjille suunnattavia toimituksia koskevan kiintiöintipolitiikan nimenomaisena tarkoituksenaan estää jälleenvienti Italiasta ja siis eristää Italian markkinat. Kyseisen tuomion 236 kohdasta ilmenee myös, että tämä politiikka on voitu ottaa käyttöön jälleenmyyntisopimuksen nojalla.

64 Valittaja ei kiistä sitä, että jälleenmyyntisopimuksessa vahvistetaan mahdollisuus rajoittaa toimituksia italialaisille jälleenmyyjille, eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan tämä rajoitus on otettu käyttöön nimenomaisessa tarkoituksessa estää kyseisille jälleenmyyjille toimitettujen ajoneuvojen jälleenvienti Italiasta.

65 Tästä seuraa, että kun italialaiset jälleenmyyjät hyväksyivät jälleenmyyntisopimuksen, ne hyväksyivät toimenpiteen, jota on sittemmin käytetty jälleenvientien estämiseksi Italiasta ja siis yhteisön sisäisen kilpailun rajoittamiseksi.

66 Valittajan sen väitteen osalta, jonka mukaan italialaiset jälleenmyyjät eivät hyväksyneet niille toimitettujen ajoneuvojen jälleenviennin estämistä, on otettava huomioon valituksenalaisen tuomion 90 ja 91 kohta, joihin kyseisen tuomion 236 kohdassa viitataan. Näissä kohdissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi sen jälkeen, kun se oli hylännyt valittajan väitteet, joiden mukaan italialaiset jälleenmyyjät olisivat itse vapaaehtoisesti päättäneet, ettei niiden kannattanut myydä ajoneuvoja oman sopimusalueensa ulkopuolelle, että koska kyseiset jälleenmyyjät olivat samaan aikaan tilanteessa, jossa toimituksia oli rajoitettu ja 15 prosentin sääntö oli voimassa — mistä oli myös sovittu jälleenmyyntisopimuksen rajoissa (ks. valituksenalaisen tuomion 44, 48 ja 342 kohta), ja koska ne tiesivät, että Autogerma ja valmistajat eivät katsoneet lainkaan suopeasti jälleenvientiä, niillä oli selvä intressi myydä vähät saatavilla olleet ajoneuvot yksinomaan tai lähes yksinomaan Italiassa asuville ostajille, ja että näin ollen valmistajat ja Autogerma vaikuttivat niiden kaupalliseen käyttäytymiseen.

67 Edellä esitetystä seuraa, että toisin kuin valittaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että jälleenvientien rajoitus, joka oli valittajan tavoite, aiheutui myös italialaisten jälleenmyyjien kaupallisesta käyttäytymisestä ja että

valittaja vaikutti tähän käyttäytymiseen, koska tätä tarkoitusta varten käyttöönotetut keinot, ja erityisesti ajoneuvojen toimitusten rajoittaminen, perustuvat lisäksi, kuten on kiistatonta, jälleenmyyntisopimuksen ehtoihin, joten jälleenmyyjät olivat hyväksyneet ne.

68 Näiden tekijöiden valossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi tässä asiassa perustellusti valituksenalaisen tuomion 236 kohdassa mainittua oikeuskäytäntöä.

69 Toinen valitusperuste on näin ollen hylättävä.

Kolmas valitusperuste

Asianosaisten lausumat

70 Valittaja väittää kolmannella valitusperusteellaan ensiksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 342 kohdassa esitetty arviointi, jonka mukaan "convenzione B:tä" ja siis siinä vahvistettua 15 prosentin sääntöä ei ollut ilmoitettu asetettujen muotovaatimusten mukaisesti, on virheellinen.

71 Se toteaa, että tosiseikkojen tapahtumahetkellä voimassa olleesta yhteisön oikeudesta [3.5.1962 annettu komission asetus N:o 27, asetuksen N:o 17 ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (hakemusten ja ilmoitusten muoto, sisältö ja muut yksityiskohdat) (EYVL 1962, 35, s. 1118), sellaisena kuin se on 5.8.1985 annetun

komission asetuksen N:o 2526/85 (EYVL L 240, s. 1; jäljempänä asetus N:o 27) jälkeen, ja erityisesti tämän jälkimmäisen asetuksen liitteessä olevien "täydentävien huomautusten" VI osan ensimmäinen kohta; ks. myös vuodesta 1993 lukien asetuksen N:o 27 ja asetusten (ETY) N:o 1629/69, (ETY) N:o 4260/88, (ETY) N:o 4261/88 ja (ETY) N:o 2367/90 muuttamisesta Euroopan talousalueesta tehdyssä sopimuksessa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanemiseksi 15 päivänä joulukuuta 1993 annettu komission asetus (EY) N:o 3666/93 (EYVL L 336, s. 1) ja erityisesti tämän asetuksen liitteessä olevat "täydentävät huomautukset"] seuraa, että kun ovat kyseessä myöhemmät muutokset ilmoitettuihin sopimuksiin, niiden vapaamuotoista toimittamista komissiolle on niiden oikeudellisen pätevyyden kannalta arvioitava samalla tavoin kuin ilmoitusta.

72 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin seuraavaksi katsoi valituksenalaisen tuomion 344 kohdassa, että vuodesta 1993 lähtien 15 prosentin sääntöä sovellettiin sillä tavoin, että komissiolle lähetetyssä sopimuksessa kuvatun toiminnan rajat ylitettiin, joten sakkoa koskeva poikkeus ei ollut enää voimassa, se tulkitsi valittajan mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohtaa tämän säännöksen sanamuodon vastaisesti. Tämän säännöksen ranskankielisessä versiossa käytetään ilmaisua "varsinkin kun" eikä konjunktiota "jos", mikä merkitsee valittajan mukaan sitä, että sakkoa koskeva poikkeus on voimassa ilmoitetun osalta, mutta se ei sen sijaan voi olla voimassa yksinomaan sen osalta, mikä ei kuulu kyseiseen ilmoitukseen. Tästä seuraa, että 15 prosentin säännön huomioon ottaminen sakon määrää laskettaessa vuodesta 1993 lähtien rikkoo asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohtaa.

73 Komissio väittää, että sakkojen määräämistä koskevaa kieltoa, joka esiintyy asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdassa, sovelletaan nimenomaisesti ainoastaan tosiasiallisesti ilmoitettuihin sopimuksiin. Pelkkä sopimuksen lähettäminen ei sen mukaan ole ilmoitus. Asetuksen N:o 27 4 artiklassa vahvistettujen muotovaatimusten noudattaminen ei ole itsessään päämäärä, vaan sen avulla voidaan tutkia ilmoitettua sopimusta kilpailuoikeuden näkökulmasta. Kun yritykset tyytyvät lähettämään sopimuksen, ne eivät täytä velvoitetta esittää hakemuksen perusteet ja edellytetty näyttö, jotta perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta voidaan soveltaa (ks. em. asia SPO ym. v. komissio, tuomion 262 kohta).

74 Valittaja vetosi komission mukaan virheellisesti asetuksen N:o 27 täydentävien huomautusten VI osaan. Tässä täsmennetään, että komissiolle on tiedotettava kaikista huomattavista muutoksista, jotka kartelliin tai muuhun yhteisjärjestelyyn on tehty hakemuksen tai ilmoituksen jälkeen. "Convenzione B:llä" ei komission mukaan yksinomaan muutettu vuonna 1963 ilmoitettua jälleenmyyntisopimusta. Edellä mainitun 15 prosentin säännön vuoksi tämä sopimus sisältää päinvastoin uuden sopimuksen, jonka tarkoituksena ja seurauksena on kilpailun rajoittaminen, mistä ei ollut millään tavoin kyse ilmoitetussa jälleenmyyntisopimuksessa.

75 Valittajan esittämä kritiikki valituksenalaisen tuomion 344 kohdasta ei näin ollen ole perusteltu. Itse asiassa 15 prosentin sääntö ja kaikki muut toimenpiteet, joihin se yhdistettiin ja joilla sitä vahvistettiin vuodesta 1993 lähtien jälleenvientien estämiseksi, muodostavat yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen, jonka ainoana taloudellisena tavoitteena on Italian markkinoiden eristäminen. Olisi siis keinotekoista jakaa tämä menettely, jolla on vain yksi päämäärä, tiukasti eri osiin (ks. valituksenalaisen tuomion 234 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 Valittaja moittii tämän valitusperusteen ensimmäisellä osalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se totesi virheellisesti valituksenalaisen tuomion 342 kohdassa, että "convenzione B:tä" ja siis siinä vahvistettua 15 prosentin sääntöä ei ole ilmoitettu komissiolle asetettujen muotovaatimusten mukaisesti.

77 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli todennut kyseisessä 342 kohdassa, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdassa asetettu kielto määrätä sakkoja koskee vain asetettujen muotoseikkojen mukaisesti tosiasiallisesti ilmoitettuja sopimuksia, se tyytyi kuitenkin toteamaan, että

komission mukaan "convenzione B:n" lähettäminen ei merkinnyt asetuksessa N:o 17 tarkoitettua ilmoitusta, lausumatta kuitenkaan itse tästä kysymyksestä.

78 Se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ottanut kantaa tämän osalta, ilmenee sitä paitsi selvästi valituksenalaisen tuomion 343 kohdasta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jatkoi päättelyään "riippumatta siitä, merkitsikö convenzione B:n lähettäminen asetuksessa N:o 17 tarkoitettua ilmoitusta".

79 Edellä esitetystä seuraa, että valittajan kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa perustuu valituksenalaisen tuomion 342 kohdan virheelliseen tulkintaan.

80 Tämä ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

81 Kolmannen valitusperusteensa toisella osalla valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se tulkitsi virheellisesti asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohtaa, koska se totesi valituksenalaisen tuomion 344 kohdassa, että vuodesta 1993 lähtien 15 prosentin sääntöä sovellettiin sillä tavoin, että "convenzione B:ssä" kuvatun toiminnan rajat ylitettiin siten, että vaikka osoitettaisiin, että tämä sopimus oli ilmoitettu asianmukaisesti, sakkoa koskeva poikkeus ei ollut enää voimassa ja näin ollen 15 prosentin sääntö oli pitänyt ottaa huomioon sakon määrän vahvistamiseksi 1.9.1993 lähtien.

82 Valittajan mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan sanamuodosta seuraa, että ilmoitetun osalta sakkoa koskevaa poikkeusta sovelletaan edelleen, mutta sitä ei sen sijaan voida soveltaa sen osalta, mikä ei kuulu kyseiseen ilmoitukseen.

83 Tämän osalta on muistutettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan mukaisesti sakkoja ei voida määrätä toimista, jotka suoritetaan komissiolle tehdyn ilmoituksen jälkeen ja ennen perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tehtyä päätöstä, "jos toimet kuuluvat ilmoituksessa kuvatun toiminnan piiriin".

84 Tästä säännöksestä seuraa, että kun kyseessä olevat toimet eivät kuulu ilmoitetun toiminnan piiriin, sakkoa koskevaa poikkeusta ei päinvastoin voida soveltaa yhteenkään näistä toimista, koska kyseessä oleva toiminta ei enää vastaa ilmoituksessa kuvattua toimintaa. Tämä toteamus saa vahvistuksen siitä, että tässä asiassa käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa, jossa moitittu käyttäytyminen muodostuu joukosta toimenpiteitä, joilla on sama päämäärä, olisi keinotekoista jakaa kyseinen käyttäytyminen osiin, jotta sakkoa koskevaa poikkeusta voitaisiin soveltaa vain tiettyihin sen muodostavista toimenpiteistä.

85 Tästä seuraa, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan tulkinta, sellaisena kuin se ilmenee valituksenalaisen tuomion 344 kohdasta, ei ole millään tavoin oikeudellisesti virheellinen.

86 Kolmannen valitusperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä.

87 Kolmas valitusperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Neljäs valitusperuste

Asianosaisten lausumat

88 Valittaja kiistää neljännellä valitusperusteellaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 344 kohdassa tekemän arvioinnin, jonka mukaan rikkominen, josta valittajaa moititaan, on tahallinen. Se väittää tämän osalta, että "syyllisyysperiaate", jota yhteisön kilpailuoikeudessa on noudatettava, merkitsee sitä, että seuraamuksen määräämiseksi on tarpeen, että kyseinen henkilö on käyttäytynyt objektiivisesti tarkasteltuna lainvastaisella tavalla ja että tätä voidaan subjektiivisesti moittia tästä käyttäytymisestä. Tämä pätee myös, kun kyseessä on yritys, koska oikeushenkilö voi toimia ainoastaan luonnollisten henkilöiden sellaisen toiminnan kautta, josta se vastaa.

89 Tässä asiassa komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättelivät rikkomisen tahallisuuden ainakin osittain eri henkilöiden kuin varsinaisten toimijoiden ilmoituksista toteamatta, ovatko nämä ensin mainitut henkilöt itse myös syyllistyneet jonkinlaisiin objektiivisiin rikkomisiin. Pelkkä toteamus valittajan tiettyjen työntekijöiden objektiivisesti lainvastaisista toimista, joka liittyy tiettyjä muita työntekijöitä koskevaan väitteeseen, jonka mukaan valittaja on tältä osin toiminut tahallisesti, ei täytä "syyllisyysperiaatteen" vaatimuksia. Tämä ei merkitse sitä, että rikkomisen kaikkien objektiivisten ja subjektiivisten elementtien, jotka johtuvat kustakin menettelytavasta, olisi keskityttävä yhteen ja samaan henkilöön. Kunkin toimen osalta on kuitenkin näytettävä toteen tahallisuus, jolla on merkitystä sakon osalta, mutta näin ei tehty tässä asiassa.

90 Jopa olettaen, että yritys on vastuussa kaikkien niiden henkilöiden käyttäytymisestä, jotka toimivat sen vaikutus- tai vastuupiirissä (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio

7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 97 kohta), on vähintäänkin oltava mahdollista todeta, että erityisesti nämä henkilöt eli ne, jotka ovat toteuttaneet moititun toimen, ovat toimineet tahallisesti tai tuottamuksellisesti.

91 Tietyissä vanhemmissa päätöksissä komissio ja yhteisöjen tuomioistuin ovat lähteneet normatiivisesta syyllisyys-käsitteestä hyväksymällä, että yritys on itse syyllinen sen sijaan, että luonnollisten henkilöiden syyllisyys pantaisiin sen tiliin [ks. ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 27 päivänä marraskuuta 1981 tehty komission päätös 82/203/ETY (asia IV/30.188 — Moët ja Chandon (Lontoo) Ltd) (EYVL 1982, L 94, s. 7, 10) ja ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 6 päivänä tammikuuta 1982 tehty komission päätös 82/267/ETY (asia IV/28.748 — AEG-Telefunken) (EYVL L 117, s. 15, 27)]. Yrityksen omaan syyllisyyteen viittaaminen ei kuitenkaan merkitse kuin organisaation syyllisyyden myöntämistä, jonka osalta ei oteta huomioon erilaisia työntekijöiden objektiivisesti lainvastaisia toimia. Tässä asiassa riidanalaisen päätöksen tai valituksenalaisen tuomion, joista jälkimmäinen vahvistaa edellisen, perusteella ei voida selvittää, mistä valittajan syyllisyys muodostuu. Komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi ainakin pitänyt osoittaa, että valittajaa voidaan moittia sen organisaatiossa olevista puutteista tai sen valvontavelvollisuuden laiminlyönneistä [ks. tässä yhteydessä ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 5 päivänä joulukuuta 1983 tehdyn komission päätöksen 82/667/ETY (asia IV/30.671 — IPTC Belgia) (EYVL L 376, s. 7) 17 kohta ja ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä 14 päivänä joulukuuta 1984 tehdyn komission päätöksen 85/79/ETY (asia IV/30.809 — John Deere) (EYVL 1985, L 35, s. 58) 21 kohta].

92 Komissio katsoo, että valittajan käsitys, jonka mukaan yritys voi joutua vastuuseen työntekijänsä toimista ainoastaan siinä tapauksessa, että tässä henkilössä yhtyvät rikkomisen kaikki objektiiviset ja subjektiiviset elementit, ei sovi yhteen yritysten organisaation työnjaon eikä sen kanssa, että kilpailuoikeus on yritysoikeutta.

93 Yritys joutuu vastuuseen myös niiden henkilöiden kaikista toimista, joilla on oikeus toimia yritysten lukuun (ks. em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 97 kohta). Tämä ilmenee selvästi valituksenalaisen tuomion 234 kohdasta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti valittajan menettelytapojen luokittelun, jota yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen päätynyt komissio oli käyttänyt.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

94 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 334 kohdassa, että valittaja oli ryhtynyt toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli Italian markkinoiden eristäminen, ja että kun otetaan huomioon se, että on olemassa erittäin vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan markkinoiden eristämistä koskevat menettelytavat ovat ristiriidassa yhteisön kilpailusääntöjen kanssa, tämä ei voinut olla tietämätön siitä, että sen käyttäytyminen esti kilpailua.

95 Suullisessa käsittelyssä valittajan asianajaja, jota yhteisöjen tuomioistuin kehotti täsmentämään tietyiltä osin neljännettä valitusperustetta, totesi, että rikkomisen tahallisuuden osoittamiseksi komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt yksilöidä henkilöt, jotka olivat toimineet syyksiluettavalla tavalla ja joiden on näin katsottava olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, tai ainakin henkilö, jonka olisi pitänyt katsoa olevan vastuussa valittajan organisaatiossa olevista puutteista, niin että tällainen rikkominen on voinut tapahtua.

96 Tämän osalta on todettava, että valittajan esittämää näkemystä ei sovelleta yhteisön kilpailuoikeudessa, jossa kilpailusääntöjen rikkomiset johtavat sakkoihin, jotka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan määrätään yrityksille,

jotka ovat osallistuneet rikkomiseen tahallaan tai tuottamuksellisesti. Saman säännöksen 4 kohdassa täsmennetään lisäksi, että päätökset, joilla tällainen sakko määrätään, eivät ole luonteeltaan rikosoikeudellisia.

97 On lisättävä, että jos valittajan näkemys hyväksyttäisiin, tällä olisi vakava vaikutus yhteisön kilpailuoikeuteen.

98 Tästä seuraa, että toisin kuin valittaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että rikkomisen tahallisuus oli osoitettu, vaatimatta niiden henkilöiden yksilöimistä, jotka olivat toimineet syyksiluettavalla tavalla yrityksessä tai joiden olisi pitänyt katsoa olevan vastuussa sen organisaatiossa mahdollisesti olevista puutteista.

99 Neljäs valitusperuste on näin ollen hylättävä.

Viides valitusperuste

Asianosaisten lausumat

100 Valittaja toteaa viidennellä valitusperusteellaan, että valituksenalainen tuomio perustuu eri tosiseikkoihin kuin riidanalainen päätös. Se väittää tämän osalta,

että komissio perusteli tässä päätöksessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen joukolla toimenpiteitä, joiden se katsoi muodostavan yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei valittajan mukaan vahvistanut komission riidanalaisen päätöksen perustelujen 62—72 kohdassa tekemiä analyysejä, jotka koskivat marginaalipolitiikkaa, ja näiden perustelujen 93—97 kohdassa tekemiä analyysejä, jotka koskivat jälleenmyyntisopimusten irtisanomista (ks. valituksenalaisen tuomion 65—72 ja 166—169 kohta), eikä näin ollen valittajan yhtä kokonaisstrategiaa, joka komission mukaan muodostui seitsemästä tekijästä.

101 Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan muut toimenpiteet erikseen tarkasteltuina olivat vastoin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, tämä tuomioistuin ei valittajan mukaan voinut korvata riidanalaisen päätöksen perustana olevia tosiseikkoja muilla tosiseikoilla ja olettaa, että komissio olisi tehnyt saman päätöksen vastaavassa tilanteessa. Jos tämän päätöksen perustan muodostavia tosiseikkoja ei vahvisteta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittaman valvonnan aikana, tämän on kumottava kyseinen päätös.

102 Komissio väittää puolestaan, että se ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioivat samat tosiseikat. Se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että komission esittämät todisteet tämän tuomion 100 kohdassa mainituista kahdesta kysymyksestä olivat riittämättömät, ei vaikuta sen arvioinnin perusteltavuuteen. Komissio lisää, että jos riittäviä todisteita ei voida esittää kuin tietyistä kilpailunvastaisista toimista ja osa näistä toimista jää siis toteennäyttämättä, näiden toimien yhdistäminen yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi rikkomiseksi ei estä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vahvistamasta kyseessä olevaa päätöstä toteennäytettyjen toimien osalta. Jos näitä toimia erikseen tarkasteltuina on pidettävä yhtenä kokonaisuutena pidettävänä rikkomisena niiden yhteisen taloudellisen tavoitteen vuoksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ei pitäisi myöskään estää toteamasta tätä. Komission mukaan näin oli tässä asiassa (ks. valituksenalaisen tuomion 234 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

103 Tämän osalta on todettava, että se, että komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että rikkominen, josta valittajaa moititaan, muodostui joukosta toimenpiteitä, ei estänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamasta osittain tätä päätöstä, koska se katsoi, että tiettyjä toimenpiteitä, joista moitittu rikkominen muodostui, ei ollut näytetty toteen, eikä vahvistamasta, että toimenpiteet, joiden kilpailunvastainen luonne oli osoitettu, olivat niiden yhteinen päämäärä huomioon ottaen yhtenä kokonaisuutena pidettävä rikkominen.

104 Toisin kuin valittaja väittää, erityisesti se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavan kokonaisuuden yksinomaan tiettyjen riidanalaisessa päätöksessä moitittujen toimenpiteiden perusteella, ei merkitse millään tavoin sitä, että se perusti arvionsa kyseisen päätöksen perustana olleista tosiseikoista poikkeaviin tosiseikkoihin.

105 Tämä valitusperuste on näin ollen myös hylättävä.

Kuudes valitusperuste

Asianosaisten lausumat

106 Valittaja väittää kuudennella valitusperusteellaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti valituksenalaisen tuomion 105—115 kohdassa huomiotta sen

oikeuden tulla kuulluksi käyttämällä sen vahingoksi komission oikeudenkäynnin aikana esittämiä kuluttajien tekemiä kanteluja, joiden osalta valittaja ei ollut voinut esittää näkemystään hallinnollisen menettelyn aikana.

107 Valittajan mukaan komissio yksilöi ja otti huomioon vain 15 valittajaa koskevaa kuluttajien tekemää kantelua, jotka esitettiin valittajalle hallinnollisen menettelyn aikana sen tutustuessa asiakirjoihin. Valittaja sai tutustua muihin kanteluihin vasta, kun komissio ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 12.7.1999 antamasta määräyksestä toimitti sille kaikki kantelut 10.8.1999 päivätyllä kirjeellä. Sillä ei ollut tilaisuutta ottaa kirjallisesti kantaa näihin kanteluihin. Valittajan mukaan sillä ei myöskään ollut tilaisuutta esittää yksityiskohtaisia huomautuksiaan niistä eikä selkeyttää eri erityistapauksia 7.10.1999 pidetyssä istunnossa, koska sen asianajajan puheenvuoro rajoitettiin 30 minuuttiin.

108 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti valittajan mukaan valituksenalaisen tuomion 105 kohdassa kaikkia kirjeitä ja telefakseja, joihin se viittaa valittajaa vastaan. Sama päätelmä ilmenee kyseisen tuomion 115 kohdasta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että saman tuomion 106—114 kohdassa luetellut asiakirjat, joita tarkasteltiin riidanalaisessa päätöksessä, osoittavat riittävän edustavasti viennin esteet. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti valittajan mukaan ilmeisellä tavalla näitä kanteluja niitä muita kanteluja edustavina, joita ei toimitettu valittajalle.

109 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeus tulla kuulluksi edellyttää puolustautumisoikeutena, että asianomaiselle yritykselle annetaan jo hallinnollisessa menettelyssä tilaisuus esittää asianmukaisesti näkemyksensä komission esille tuomien tosiseikkojen, väitteiden ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä (ks. valituksenalaisen tuomion 311 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö). Jos ei hyväksytä, että komissio perustelee jälkikäteen päätöksensä vetoamalla todistuskeinoihin, joita ei ole toimitettu asianomaiselle yritykselle hallinnollisen menettelyn aikana, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei valittajan mukaan pitäisi myöskään voida käyttää niitä kyseistä yritystä vastaan.

110 Komissio muistuttaa, että valittaja esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä suullisessa käsittelyssä näkemyksensä kuluttajien kanteluista, jotka komissio liitti menettelyn asiakirja-aineistoon 20.8.1999 päivätyllä kirjeellä. Se lisää, että valittaja ei ole väittänyt, että komissio on evännyt siltä kokonaan tai osittain tutustumisoikeuden näihin kanteluihin hallinnollisen menettelyn aikana ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei näin ollen voinut käyttää niitä loukkaamatta oikeutta tulla kuulluksi.

111 Komissio väittää lisäksi, että valittaja kiistää edustajansa 10.12.1996 päivätyn kirjeen, tarkasteltuna yhdessä 5.12.1996 päivätyn vahvistusilmoituksen kanssa, jossa valittajan edustajan työtoveri Pretzell toteaa, että hän sai tutustua kaikkiin komission asiakirjoihin 5.12.1996.

112 Valituksenalaisen tuomion 115 kohdasta ilmenee lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tukeutui yksinomaan saman tuomion 106—114 kohdassa mainittuihin kirjeisiin, joita komissio tarkasteli riidanalaisessa päätöksessä. Tämän vuoksi ei ole täsmällistä väittää, kuten valittaja tekee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi käyttänyt kaikkia tehtyjä kanteluja todisteina sitä vastaan.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

113 Tämän valitusperusteen lähtökohtana on se, että valittaja tutustui ensimmäistä kertaa vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä menettelyssä komission oikeudenkäynnin aikana esittämiin kuluttajien kanteluihin.

114 Tämä lähtökohta on virheellinen.

115 Kuten komissio vastineessaan totesi valittajan tätä kiistämättä, valittaja sai hallinnollisen menettelyn kuluessa tutustua kaikkiin komission asiakirjoihin kyseiset kantelut mukaan lukien.

116 Olettaen tässä tilanteessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei käyttänyt valituksenalaisen tuomion 105 ja 115 kohdassa yksinomaan komission riidanalaisessa päätöksessä analysoimia asiakirjoja vaan myös kaikkia valittajaa vastaan tehtyjä kanteluja, kuten valittaja väittää, sen ei kuitenkaan ole perusteltua väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti huomiotta sen oikeuden tulla kuulluksi.

117 Kuudes valitusperuste on näin ollen hylättävä.

Seitsemäs valitusperuste

Asianosaisten lausumat

118 Valittaja väittää seitsemännellä valitusperusteellaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti huomiotta EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa vahvistetun perusteluvelvollisuuden ytimen todetessaan valituksenalaisen tuomion 299 kohdassa, että oli riittävää, että komissio vastasi riidanalaisessa pää-

töksessä tiettyihin valittajan väitetiedoksiannon jälkeen esittämiin huomautuksiin. Perustelut, joissa komissio ilman tunnistettavissa olevaa menetelmää tyytyy tutkimaan tiettyjä asianomaisen yrityksen huomautuksia jättäen muitta mutkitta huomiotta muut huomautukset, eivät valittajan mukaan voi auttaa komissiota valvomaan itseään eivätkä vakuuttaa tätä yritystä tehdyn päätöksen oikeellisuudesta, eivätkä ne mahdollista yleisön tiedottamista asianmukaisesti seikoista, vaikka nämä ovat saaneet komission tekemään päätöksensä, jotka ovat tehtäviä, jotka perustelujen on myös täytettävä. Valituksenalaisen tuomion 297 kohdan pohjana oleva oikeudellinen käsitys asettaa itse hallinnollisen menettelyn merkityksen kyseenalaiseksi.

119 Tämän osalta valittajan mukaan on merkityksellistä, että komissio ei riidanalaisessa päätöksessä ole lainkaan tai ei käytännössä katsoen ole tarkastellut huomautuksia, jotka valittaja esitti vastauksessaan väitetiedoksiantoon ja jotka koskevat jaetun marginaalin järjestelmää ja rikkomisen kestoa, jotka ovat ne kaksi seikkaa, joiden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi kyseisen päätöksen.

120 Komissio väittää, että tämä valitusperuste on jätettävä osittain tutkimatta ja että se on muutoin perusteeton.

121 Kun otetaan huomioon, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi riidanalaisen päätöksen valittajan mainitsemien kahden seikan osalta, yhteisöjen tuomioistuin ei voi kumota niitä uudelleen, vaikka nämä seikat olisi perusteltu puutteellisesti, minkä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sitä paitsi nimenomaisesti tutki ja hylkäsi valituksenalaisen tuomion 299 ja 300 kohdassa. Valittaja ei mainitse muita seikkoja, joiden osalta se katsoo, että kyseinen päätös on perusteltu puutteellisesti, mikä olisi voinut aiheuttaa sen kumoamisen, eikä se myöskään väitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt kumota päätös kokonaisuudessaan edellä mainittuja kahta seikkaa koskevan perustelujen väitetyn puutteellisuuden vuoksi.

122 Valittaja otti komission mukaan vääristyneellä tavalla huomioon valituksenalaisen tuomion 299 kohdassa esitetyt näkemykset, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti, että komissio, joka oli joka tapauksessa jo täyttänyt perusteluvelvollisuutensa (297 ja 298 kohta), vastasi lisäksi nimenomaisesti tiettyihin valittajan ja Audin väitetiedoksiannon jälkeen esittämiin huomautuksiin. Näistä näkemyksistä ei voida päätellä, että komission ei olisi tarvinnut vastata muihin tämän tiedoksiannon jälkeen esitettyihin huomautuksiin ja että se olisi yksinkertaisesti voinut jättää ne huomiotta. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pelkästään totesi, että komissio perusteli asianmukaisesti takavarikoituja asiakirjoja koskevan arviointinsa täsmentäessään, miksi se katsoi, että nämä asiakirjat osoittivat väitetyn rikkomisen. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ei lisäksi ilmene millään tavoin, että komission olisi vastattava kohta kohdalta erilaisiin tulkintoihin, jotka valittaja oli antanut näistä asiakirjoista vastauksessaan väitetiedoksiantoon.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

123 Tämä valitusperuste muodostuu kahdesta osasta. Sen ensimmäisellä osalla valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta lähinnä siitä, että tämä määritteli virheellisesti valituksenalaisen tuomion 297 kohdassa vaatimukset, jotka riidanalaisen päätöksen kaltaisen komission päätöksen perustelujen on täytettävä. Saman valitusperusteen toisella osalla valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se arvioi niin ikään virheellisesti perustamissopimuksen 190 artiklaan perustuvan komission perusteluvelvollisuuden laajuuden todetessaan valituksenalaisen tuomion 299 kohdassa, että oli riittävää, että komissio vastasi yksinomaan tiettyihin valittajan väitetiedoksiannon jälkeen esittämiin huomautuksiin.

124 Valitusperusteen ensimmäisen osan osalta on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 190 artiklassa edellytetyistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä riidanalaisen toimenpiteen tehneen yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee,

selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiansa, ja että yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden (ks. mm. asia C-482/99, Ranska v. komissio, tuomio 16.5.2002, Kok. 2002, s. I-4397, 41 kohta).

125 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi riidanalaisen päätöksen perusteluja nimenomaan näiden kriteerien pohjalta valituksenalaisen tuomion 297 kohdassa. Sitä ei näin ollen voida moittia oikeudellisen virheen tekemisestä tämän osalta.

126 Seitsemännen valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

127 Kyseisen valitusperusteen toisen osan osalta on todettava, että vaikka komission on perustamissopimuksen 190 artiklan perusteella mainittava ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin päätös perustuu, sekä ne oikeudelliset näkökohdat, joiden vuoksi se on tehnyt päätöksensä, tässä määräyksessä ei edellytetä, että komissio käsittelee kaikki ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joita on käsitelty hallinnollisessa menettelyssä (yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB v. komissio, tuomio 17.1.1984, Kok. 1984, s. 19, Kok. Ep. VII, s. 421, 22 kohta ja asia 246/86, Belasco ym. v. komissio, tuomio 11.7.1989, Kok. 1989, s. 2117, 55 kohta).

128 Tässä asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti valituksenalaisen tuomion 298—302 kohdassa syyt, joiden vuoksi se katsoi, että riidanalainen päätös on riittävästi perusteltu, korostaen lisäksi 299 kohdassa, että komissio oli nimenomaisesti vastannut tiettyihin valittajan ja Audin väitetiedoksiannon jälkeen esittämiin huomautuksiin.

129 Tässä tilanteessa kyseisessä 299 kohdassa esitetty toteamus, jonka mukaan komission ei ole vastattava kaikkiin valittajan yksityiskohtaisiin huomautuksiin, ei itsessään ole oikeudellisesti virheellinen.

130 Valittaja väittää kuitenkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt vaatia, että komissio vastaa riidanalaisessa päätöksessä ainakin huomautuksiin, jotka valittaja oli esittänyt väitetiedoksiannon jälkeen ja jotka koskivat jaetun marginaalin järjestelmää ja rikkomisen kestoa, jotka olivat ne kaksi seikkaa, joiden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi muista syistä kyseisen päätöksen.

131 Riippumatta siitä, voiko valittaja moittia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se teki oikeudellisen virheen riidanalaisen päätöksen sellaisen osan osalta, joka kumottiin muista syistä, tämän osalta on todettava, että valituksenalaisen tuomion 299 ja 300 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin selitti syyt, joiden vuoksi se katsoi, että komission päätös on riittävästi perusteltu jaetun marginaalin järjestelmän käyttöön ottamisen ja rikkomisen keston osalta.

132 Tällä tavoin toimiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi tämän tuomion 127 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti asianmukaisesti perustamissopimuksen 190 artiklassa vahvistetun perusteluvelvollisuuden laajuuden.

133 Näin ollen seitsemännen valitusperusteen toinen osa on myös hylättävä.

134 Edellä esitetyn perusteella seitsemäs valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kahdeksas valitusperuste

Asianosaisten lausumat

135 Valittaja väittää kahdeksannella valitusperusteellaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei täyttänyt sillä EY:n tuomioistuimen perussäännön 46 ja 33 artiklan yhdistettyjen määräysten mukaisesti olevaa perusteluvelvollisuutta, koska se ei esittänyt valituksenalaisen tuomion 347 ja 348 kohdassa riittävällä tavalla syitä, joiden vuoksi se katsoi, että 90 000 000 euron suuruinen sakko oli perusteltu.

136 Yksityiskohtaisempi perustelu on valittajan mukaan tarpeen tässä asiassa erityisesti siksi, että komissio puolestaan perusteli erittäin yksityiskohtaisesti 102 000 000 euron sakon, jonka se määräsi valittajalle. Valituksenalaisen tuomion 72 kohdassa (jaetun marginaalin järjestelmä), 169 kohdassa (jälleenmyyntisopimusten irtisanomiset), 344 ja 346 kohdassa (huomioon otettava rikkomisen kesto sakon vahvistamiseksi) olevat toteamukset huomioon ottaen sakon määrä olisi ollut huomattavasti pienempi (n. 50 000 000 euroa), jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi soveltanut komission esittämiä kriteerejä.

137 Valituksenalaisen tuomion 347 kohdan viimeinen virke kuvaa valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käyttämiä perusteluja. Tämän virkkeen epätarkan muotoilun vuoksi ei ole mahdollista tutkia, miten vakavina ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti eri menettelytapoja. Käytetty ilmaisu

merkitsee valittajan mukaan kirjaimellisesti, että sillä, että kahta ratkaisevaa väitettä ei ole näytetty toteen, ei ole mitään vaikutusta väitetyn rikkomisen vakavuuteen. Lisäksi valituksenalaisen tuomion 346 kohdassa oleva rikkomisen kestoa koskeva toteamus ei valittajan mukaan ole käytännössä vaikuttanut sakon määrään.

138 Valituksenalaisen tuomion 347 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei valittajan mukaan olisi pitänyt ottaa huomioon sakon ja Volkswagen-konsernin liikevaihdon välistä suhdetta, koska tämä seikka mainittiin vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä menettelyssä eikä riidanalaisessa päätöksessä (ks. asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347, 623 kohta). Lisäksi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti liikevaihdolla on merkitystä ainoastaan sakon enimmäismäärän osalta eikä sen määrän laskentaperusteena.

139 Tämän oikeuskäytännön mukaan on tosin niin, että kun yhteisöjen tuomioistuin käsittelee oikeudellisia kysymyksiä valituksen yhteydessä, sen tehtävänä ei ole korvata kohtuussyistä omalla arvioinnillaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on täyttä harkintavaltaansa käyttäen ratkaissut yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella yrityksille määrättyjen sakkojen määrän (asia C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-865, 34 kohta). Yhteisöjen tuomioistuimen on kuitenkin ainakin voitava tarkistaa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole sakon määrää vahvistaessaan ylittänyt valvontavaltansa rajoja. Yhteisöjen tuomioistuin ei valittajan mukaan voi tehdä tätä, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei perustele selvästi syitä, joiden vuoksi se poikkeaa komission soveltamista kriteereistä, jotka esitetään suuntaviivoista asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa annetussa komission tiedonannossa (EYVL 1998, C 9, s. 3) ja joiden tarkoituksena on taata yritysten yhdenvertainen kohtelu, ja kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että 90 000 000 euron sakko on perusteltu. Tämä on asiassa C-291/98 P, Sarrió vastaan komissio, 16.11.2000 annetun tuomion (Kok. 2000, s. I-9991, 98 kohta) opetus.

140 Komissio katsoo, että tämä valitusperuste on ilmeisen perusteeton. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on täysi harkintavalta, kun se ratkaisee yrityksille

määrättyjen sakkojen määrän. Valittajalle määrätyn sakon arviointia koskevat komission kriteerit eivät näin ollen sido sitä. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi tätä yksittäistapausta sakon määrän määrittämiseksi, mikään ei myöskään estänyt sitä sen käyttäessä täyttä harkintavaltaansa ottamasta huomioon määrätyn sakon ja Volkswagen-konsernin liikevaihdon välistä suhdetta.

141 Perustelut, joiden mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täyttä harkintavaltaa käyttäessään alensi sakon määrää 90 000 000 euroon, olivat komission mukaan joka tapauksessa joka suhteessa riittävät.

142 Edellä mainitussa asiassa Sarrió vastaan komissio annetussa tuomiossa todettiin komission mukaan yksinomaan, että komission käyttämä laskentatapa ei sido ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ja että sillä ei ole oikeutta menettelyssä, jossa useat yritykset ovat osallistuneet samaan rikkomiseen, tehdä eroa näiden yritysten välillä ilman asianmukaista selitystä. Valituksenalainen tuomio annettiin kuitenkin menettelyssä, joka koski yksinomaan valittajaa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

143 Tämän osalta on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 347 kohdassa ensinnäkin, että sakkoa ei tarvitse välttämättä alentaa samassa suhteessa kuin komission huomioon ottamaa rikkomisen kestoa lyhennetään, eikä alentamisen tarvitse olla yhteydessä tämän käyttämään laskentatapaan, koska kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käyttää täyttä harkintavaltaansa, sen itsensä tehtävänä on arvioida käsiteltävään asiaan liittyvät seikat sakon määrän määrittämiseksi. Kun se oli tämän jälkeen korostanut, että valituksenalaisen tuomion 336 kohdassa todettu kilpailusään-

töjen rikkomisen vakavuus eli Italian markkinoiden eristäminen edellytti vaikutuksiltaan tosiasiallisesti ehkäisevän sakon määräämistä, se totesi, että komission valittajalle määräämän sakon määrä ei ole epätavallisen korkea, kun otetaan huomioon Volkswagen-konsernin vuonna 1997 niistä kolmesta valtiosta, joihin rikkominen liittyy, eli Italiasta, Saksasta ja Itävallasta sekä Euroopan unionista saama liikevaihto. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi lopuksi, että komission päätelmien hylkääminen jaetun marginaalin järjestelmän ja tiettyjen jälleenmyyntisopimusten irtisanomisten osalta ei vähennä kilpailusääntöjen rikkomisen merkittävää vakavuutta, joka on asianmukaisesti näytetty toteen muita moitittuja menettelytapoja koskevilla todisteilla.

144 Kaikkien edellisessä kohdassa mainittujen seikkojen ja näkemysten perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 348 kohdassa, että sakon määrää oli perusteltua alentaa 90 000 000 euroon.

145 Valittajan esittämä valitusperuste sisältää pääosin kolme väitettä. Valittaja moittii ensiksi edellä mainitussa asiassa Sarrió vastaan komissio annettuun tuomioon viitaten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei se todennut selkeästi syitä, joiden vuoksi se poikkesi komission hyväksymistä kriteereistä sakon määrän määrittämiseksi. Se toteaa toiseksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei pitänyt ottaa huomioon sakon ja Volkswagen-konsernin liikevaihdon välistä suhdetta yhtäältä, koska tämä seikka oli esitetty vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä menettelyssä, ja toisaalta, koska asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti liikevaihdolla on merkitystä ainoastaan sakon enimmäismäärän osalta eikä sen määrän laskentaperusteena. Valittaja väittää kolmanneksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti valituksenalaisen tuomion 347 kohdan lopussa epätarkkaa ilmaisua, jonka perusteella ei voida selvittää, miten vakavana se piti eri menettelytapoja, ja että yhtäältä komission jaetun marginaalin järjestelmää ja jälleenmyyntisopimusten irtisanomista koskevan analyysin hylkääminen ja toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen itsensä asettama rajoitus rikkomisen kestoon ei käytännöllisesti katsoen vaikuttanut sen vahvistamaan sakon määrään. Valittaja

päättelee tästä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei esittänyt riittävällä tavalla syitä, joiden vuoksi se katsoi, että 90 000 000 euron suuruinen sakko on perusteltu.

146 Ensimmäisen väitteen osalta on muistutettava, että yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainitussa asiassa Sarrió vastaan komissio annetun tuomion 97 ja 98 kohdassa, että täyden harkintavallan käyttäminen sakkojen määrää määritettäessä ei saa johtaa syrjintään niiden yritysten välillä, jotka ovat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen sopimukseen, ja että jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin aikoo yhden kyseessä olevan yrityksen osalta nimenomaisesti poiketa komission käyttämästä laskentatavasta, jota se ei ole kyseenalaistanut, sen on selitettävä tämä valituksenalaisessa tuomiossa.

147 Tätä toteamusta ei voida kuitenkaan soveltaa tässä asiassa, koska valituksenalainen tuomio annettiin sellaisen menettelyn yhteydessä, joka koski ainoastaan valittajaa, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei näin ollen täyttä harkintavaltaa käyttäessään tarvitse periaatteessa noudattaa komission noudattamaa sakon laskentatapaa (ks. vastaavasti em. asia Michelin v. komissio, tuomion 111 kohta).

148 Tämä ensimmäinen väite on näin ollen hylättävä.

149 Toisen väitteen osalta riittää, kun todetaan, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi itse asiaan liittyviä seikkoja täyttä harkintavaltaa käyttäessään, se voi ottaa huomioon asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti komission määräämän sakon määrän ja asianomaisen yrityksen liikevaihdon välisen suhteen. Tässä asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei joka tapauksessa käyttänyt Volkswagen-konsernin liikevaihtoa valittajalle määrätyn

sakon määrän laskentaperusteena vaan tukeakseen valituksenalaisen tuomion 347 kohdassa olevaa toteamusta, jonka mukaan tämä määrä ei ole epätavallisen korkea.

150 Toinen väite on näin ollen hylättävä.

151 Valittaja palaa kolmannella väitteellään kiistämään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vahvistaman sakon määrän oikeasuhteisuuden, ja perustellakseen näkemyksensä se viittaa niihin toteamuksiin, jotka kyseinen tuomioistuin esitti ja jotka johtivat komission kahden väitteen hylkäämiseen, sekä rikkomisen vakavuuteen ja kestoon. On kuitenkin huomattava, että kun yhteisöjen tuomioistuin käsittelee oikeudellisia kysymyksiä valituksen yhteydessä, sen tehtävänä ei ole korvata kohtuussyistä omalla arvioinnillaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on täyttä harkintavaltaansa käyttäen ratkaissut yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella yrityksille määrättyjen sakkojen määrän. Yhteisöjen tuomioistuin ei näin ollen voi muutoksenhakuvaiheessa tutkia, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyttä harkintavaltaansa käyttämällä vahvistama sakon määrä oikeassa suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon, sellaisina kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ne todennut suorittaessaan tosiseikkojen arvioinnin (ks. yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 611—614 kohta). Valituksenalaisen tuomion 347 kohdassa olevat perustelut eivät joka tapauksessa vaikuta perusteettomilta tai ristiriitaisilta.

152 Tämä väite on näin ollen myös hylättävä.

153 Edellä esitetyn perusteella kahdeksas valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Yhdeksäs valitusperuste

Asianosaisten lausumat

154 Yhdeksännellä valitusperusteellaan valittaja kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 283 kohdassa esittämän toteamuksen, jonka mukaan sen kaltainen sääntöjenvastaisuus, joka aiheutuu valittajalle määrätyn sakon määrän ilmoittamisesta lehdistölle, aiheuttaa riidanalaisen päätöksen kumoamisen ainoastaan siinä tapauksessa, että osoitetaan, että jos tätä sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut, kyseisen päätöksen sisältö olisi ollut erilainen.

155 Se katsoo ensiksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemilla tuomioilla ei ole merkitystä, koska ne koskivat asioita, joiden tosiseikat poikkesivat nyt käsiteltävänä olevan asian tosiseikoista. Näin ollen edellä mainitussa asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio annetun tuomion 91 kohta selittyy valittajan mukaan sillä, että toisin kuin nyt käsiteltävänä olevassa asiassa komissio ei kyseisessä asiassa ollut pysyttänyt päätöksessään kaikkia väitetiedoksiannossa esitettyjä väitteitä (ks. em. asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 92 kohta). Edellä mainitussa asiassa Dunlop Slazenger vastaan komissio annetun tuomion 29 kohdasta ilmenee lisäksi, että toisin kuin tässä asiassa kysymystä siitä, olivatko komission yksiköt vastuussa vuodosta, ei ollut ratkaistu.

156 Valittaja väittää seuraavaksi, että jos hyväksytään, että tässä asiassa todetun kaltaiset sääntöjenvastaisuudet eivät voi asettaa kyseenalaiseksi riidanalaisen päätöksen pätevyyttä, ne jäävät yleisesti ottaen rankaisematta, koska yritys ei voi koskaan näyttää toteen, että päätös olisi ollut erilainen, jos komissio olisi toiminut laillisesti, ja tämä pätee jopa siinä tapauksessa, että kyseinen yritys tuntee täydellisesti komission asiakirjat. Näin ollen pitäisi riittää, että vedotaan siihen, että sääntöjenvastaisuus mahdollisesti vaikuttaa kyseiseen päätökseen, minkä valittaja teki tässä asiassa.

157 Tämän osalta ei voida sulkea pois sitä, että kun komission jäsenet tarkastelivat sakon määrää koskevaa ehdotusta, he eivät hyväksyneet sitä sen vuoksi, että he katsoivat sen oikeutetuksi vaan välttääkseen kiistämästä virkatoveriaan, joka oli jo esittänyt julkisesti tämän sakon tarkan määrän.

158 Valittaja toteaa lopuksi, että koska syyttömyysolettaman periaate, kyseisen yrityksen yrityskuvan vahingoittamisen kieltämistä koskeva periaate ja yhteisön hyvän hallintotavan periaate, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittaa, koskevat riidanalaista päätöstä kokonaisuudessaan eivätkä yksinomaan sakon määrää, ainoa kuviteltavissa oleva seuraamus on tämän päätöksen kumoaminen kokonaisuudessaan.

159 Komissio toteaa ensiksi viitaten edellä mainitussa asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio annetun tuomion 91 ja 92 kohtaan ja edellä mainitussa asiassa Dunlop Slazenger vastaan komissio annetun tuomion 29 kohtaan, että näihin tuomioihin aiheen antaneiden asioiden perustana olleet väitetysti erilaiset tosiseikat, joiden perusteella valittaja väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemaa vakiintunutta oikeuskäytäntöä ole mahdollista ottaa huomioon, koskevat yksinomaan satunnaisia mielipiteitä, jotka eivät olleet yhteisöjen tuomioistuimen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sen toteamuksen perustana, jonka mukaan kyseessä olevissa asioissa ei ole mitään, minkä perusteella voitaisiin olettaa, että kyseessä olevaa päätöstä ei olisi tehty tai että sen sisältö olisi ollut erilainen, jos sääntöjenvastaisuutta ei olisi ilmennyt.

160 Se väittää seuraavaksi, että on tehtävä ero komission yhden jäsenen mielipiteen ja komission päätöksen välillä, joista jälkimmäinen käsitellään ja tehdään kollegisen päätöksenteon periaatteen mukaisesti.

161 Komission jäsenten julkisilla lausunnoilla ei ole mitään merkitystä itse päätökseen nähden, paitsi jos ne ovat vaikuttaneet päätöksen sisältöön. Se, että näin ei yleensä ole, ei voi aiheuttaa sitä, että pelkkä mahdollisuus julkisen lausunnon vaikutuksesta kyseessä olevaan päätökseen johtaa välttämättä sen kumoamiseen, kun ainoana tarkoituksena on, että tämä lausunto ei jäisi rankaisematta. Tällaiselta seuraamukselta puuttuisi oikeudellinen perusta ja se olisi lisäksi epäsuhteinen.

162 Lopuksi valittajan väite, jonka mukaan komission muut jäsenet olisivat päätösehdotuksen hyväksyessään halunneet yksinkertaisesti välttää kilpailuasioista vastaavan virkatoverinsa kiistämisen, on komission mukaan pelkästään teoreettista pohdintaa, eikä sillä voida korvata tarvittavia todisteita, jotka on esitettävä syy-yhteyden osoittamiseksi lehdistötiedotteen ja riidanalaisen päätöksen sisällön välillä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

163 Ensiksi on todettava, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli todennut valituksenalaisen tuomion 280—282 kohdassa, että antamalla ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä erittäin täsmällisiä tietoja lehdistölle tämän päätöksen keskeisestä tekijästä eli sakon suunnitellusta määrästä, komissio loukkasi moititun yrityksen arvokkuutta ja yhteisön hyvän hallintotavan intressiä, se jätti kyseisen päätöksen kumoamatta, mitä valittaja oli vaatinut, valituksenalaisen tuomion 283 kohdassa esitettyjen perustelujen perusteella; tämä kohta kuuluu seuraavasti:

"Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan edellä todetun kaltainen sääntöjenvastaisuus voi aiheuttaa kyseisen päätöksen kumoamisen, jos näytetään toteen, että

päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut (em. Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 91 kohta ja em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 29 kohta). Tässä tapauksessa kantaja ei kuitenkaan ole esittänyt tällaista näyttöä. Mikään ei näet anna syytä olettaa, että jos riidanalaisia tietoja ei olisi julkistettu, neuvoa-antava komitea tai komission jäsenten kollegio olisivat muuttaneet sakon ehdotettua määrää tai päätöksen ehdotettua sisältöä."

164 Seuraavaksi on todettava, että toisin kuin valittaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi perustellusti, että valituksenalaisen tuomion 283 kohdassa mainittua oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa tässä asiassa. Lukuun ottamatta tiettyjä eroja, jotka eivät ole ratkaisevia, tämän asian ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemiin kahteen tuomioon aiheen antaneiden asioiden välillä, kyseisten tuomioiden tarkoituksena oli muun muassa täsmentää, mitä seurauksia jonkin tällaisen tekijän paljastamisesta ennen kyseisen päätöksen tekemistä aiheutuu yhteisöjen viranomaisten tekemän päätöksen laillisuuteen. Tässä asiassa on tapahtunut nimenomaan tällainen sääntöjenvastaisuus, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 280—282 kohdassa.

165 Lopuksi on lisättävä, että toisin kuin valittaja väittää, valituksenalaisen tuomion 283 kohdassa mainituissa kahdessa tuomiossa hyväksytyn kriteerin eli sen, jonka mukaan päätökseen liittyvän tekijän ennenaikaisesta paljastamisesta aiheutuva sääntöjenvastaisuus voi aiheuttaa päätöksen kumoamisen ainoastaan, jos osoitetaan, että jos tätä sääntöjenvastaisuutta ei olisi ollut, päätöksen sisältö olisi ollut erilainen, seurauksena ei ole, että tämänkaltaisista sääntöjenvastaisuuksista ei käytännössä rangaistaisi. Riippumatta mahdollisuudesta saada kyseinen päätös kumottua tilanteessa, jossa sääntöjenvastaisuus on vaikuttanut sen sisältöön, sen, jota asia koskee, on perusteltua pyrkiä saattamaan asianomainen toimielin vastuuseen sen vahingon vuoksi, jonka se katsoo itselleen aiheutuneen tästä sääntöjenvastaisuudesta.

166 Näin ollen yhdeksäs valitusperuste on hylättävä.

167 Koska ensimmäistäkään valittajan esittämistä valitusperusteista ei voida hyväksyä, valitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Vastavalitus

Asianosaisten lausumat

168 Komissio kiistää vastavalituksessaan valituksenalaisen tuomion 343 kohdassa olevan toteamuksen, jonka mukaan jopa siinä tapauksessa, että "convenzione B:ssä" vahvistettua 15 prosentin sääntöä ei olisi ilmoitettu sääntöjenmukaisesti, komissio ei voisi katsoa, että tämä sääntö yksinään on seikka, jonka perusteella rikkomisen vakavuuden perusteella vahvistetun määrän korottamista voidaan perustella, ja näin ollen vuosien 1988 ja 1992 välistä ajanjaksoa, jonka kuluessa kyseinen sääntö oli ainoa toimi, josta valittajaa moitittiin, ei olisi pitänyt ottaa huomioon tälle määrätyn sakon määrän määrittämiseksi.

169 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on täten toiminut komission mukaan ristiriitaisesti sen yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön

kanssa, johon se viittasi valituksenalaisen tuomion 342 kohdassa ja jonka mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdassa säädetty kielto määrätä sakkoja koskee yksinomaan asetettujen muotovaatimusten mukaisesti tosiasiallisesti ilmoitettuja sopimuksia. Se, että "convenzione B" lähetettiin komissiolle vuonna 1988, ei komission mukaan ole riittävä peruste poiketa tästä periaatteesta.

170 Asetuksen N:o 27 4 artiklassa säädettyjen muotovaatimusten noudattaminen ei ole itsessään päämäärä, vaan sen tarkoituksena on mahdollistaa se, että komissio voi tutkia ilmoitetun sopimuksen kilpailuoikeuden näkökulmasta, kannustamalla asianomaisia yrityksiä toimittamaan sille tätä varten tarpeelliset tiedot niin, että ne muun muassa esittävät täydellisen selvityksen tosiseikoista.

171 Kun otetaan huomioon kirje, jonka komissio oli jo vuonna 1998 osoittanut Autogermalle (ks. valituksenalaisen tuomion 342 kohta), valittaja ei voinut odottaa, että komissio katsoisi kaikesta huolimatta, että uuden sopimuksen ja sen liitteiden lähettäminen oli sääntöjenmukainen ilmoitus tai että se tarkastelisi tätä sopimusta kilpailuoikeuden näkökulmasta ottamatta huomioon sitä, että sitä ei ollut milloinkaan ilmoitettu.

172 Tästä seuraa, että sikäli kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi sakon määrää 90 000 000 euroon ottamatta huomioon 15 prosentin säännön soveltamisesta aiheutunutta rikkomista vuosien 1988—1992 aikana, valituksenalainen tuomio on komission mukaan kumottava asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan rikkomisen vuoksi. Oikeuskäytännön mukaan (em. asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomion 34 kohta ja asia C-280/98 P, Weig v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9757, 62 kohta) asia on palautettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, jotta tämä voi vahvistaa uudelleen sakon määrän ottaen huomioon kyseisenä ajanjaksona tapahtuneen kilpailusääntöjen rikkomisen.

173 Valittaja väittää, että sakkoa koskeva poikkeus, joka koskee tapausta, jossa ilmoitus on tehty sääntöjenmukaisesti, ei merkitse sitä, että sakko on määrättävä tai että sitä on korotettava, kun tällaista ilmoitusta ei ole tehty, koska sakon määrä ei riipu yksinomaan rikkomisen kestosta vaan myös sen vakavuudesta ja sen tekijän syyllisyyden asteesta.

174 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on laaja harkintavalta sen käyttäessä täyttä toimivaltaansa, yhteisöjen tuomioistuin voi valittajan mukaan kumota sen ratkaisun ainoastaan, kun se on tehnyt ilmeisen oikeudellisen virheen. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että pelkästään 15 prosentin säännön soveltamisen perusteella, josta komissio tiesi ja jota se ei ollut lopettanut, ei ollut perusteltua määrätä valittajalle sakkoa, se ei ylittänyt harkintavaltansa rajoja tosiseikat selvittävänä tuomioistuimena.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

175 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 343 kohdassa, että riippumatta siitä, merkitsikö "convenzione B:n" lähettäminen asetuksessa N:o 17 tarkoitettua ilmoitusta, pelkästään sen, että kyseinen sopimus lähetettiin komissiolle jo vuonna 1988, olisi pitänyt johtaa siihen, ettei tämä olisi katsonut sen yksinään olevan peruste kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella vahvistetun määrän korottamiselle.

176 Tämän toteamuksen pohjalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 343 kohdassa, että ajanjaksoa 1988—1992, jonka

kuluessa "convenzione B:ssä" vahvistettu 15 prosentin sääntö oli ainoa moitittu toimi, ei pidä ottaa huomioon sakon vahvistamiseksi. Se alensi tämän jälkeen sakon määrää ottaen myös huomioon tämän seikan (valituksenalaisen tuomion 346 ja 348 kohta).

177 Päinvastoin kuin komissio väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukseen, jonka mukaan ajanjaksoa 1988—1992 ei pidä ottaa huomioon sakon vahvistamiseksi, ei liity oikeudellista virhettä.

178 Komission väitteet perustuvat yhtäältä lähtökohtaan, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin erehtyi asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan soveltamisessa, jossa säädetään poikkeuksesta sakkoon yksinomaan asianmukaisesti ilmoitettujen sopimusten osalta. Tämä lähtökohta on virheellinen, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei lausunut siitä, oliko convenzione B:n lähettäminen komissiolle asetuksessa N:o 17 tarkoitettu ilmoitus, eikä näin ollen siitä, voidaanko siinä vahvistettuun 15 prosentin sääntöön soveltaa poikkeusta sakosta tämän säännöksen nojalla, kuten tämän tuomion 77 ja 78 kohdassa jo todettiin.

179 Toisaalta nyt käsiteltävänä olevan kaltaisessa asiassa, jossa kilpailusääntöjen rikkominen muodostui joukosta toimenpiteitä, joihin 15 prosentin sääntö kuului ja joiden yhteisvaikutus tapahtui 1.9.1993 lähtien (ks. valituksenalaisen tuomion 344 kohta), ei ole virheellistä katsoa, että sakon määrän korottaminen kokonaisrikkomisen vakavuuden perusteella on perusteetonta edellä mainittua päivää aikaisemman ajanjakson osalta, joka sijoittuu vuosien 1988 ja 1992 väliin, jolloin ainoastaan yksi rikkomisen muodostavista toimenpiteistä oli olemassa ja kun

tämä toimenpide oli lisäksi lähetetty komissiolle. Näin ollen se, että kyseisenä ajanjaksona ei syyllistytty muuhun moitittavaan käyttäytymiseen, mahdollisti sen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi päätellä perustellusti, että sitä ei pitänyt ottaa huomioon sakon määrän vahvistamiseksi siitä huolimatta, että 15 prosentin sääntö erikseen tarkasteltuna on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa ristiriidassa oleva toimenpide.

180 Edellä esitetystä seuraa, että vastavalitus on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

181 Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan, jota sovelletaan tämän työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 69 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan tilanteessa, jossa asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, yhteisöjen tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että asianosaiset vastaavat omista kuluistaan. Koska valittaja on hävinnyt valitusta koskevan asian ja koska komissio on hävinnyt vastavalitusta koskevan asian, kummatkin velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Valitus ja vastavalitus hylätään.**

2) **Kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Puissochet Gulmann Skouris

Macken Colneric

Julistettiin Luxemburgissa 18 päivänä syyskuuta 2003.

R. Grass

kirjaaja

J.-P. Puissochet

kuudennen jaoston puheenjohtaja